

A – Activitatea Tribunalului de Primă Instanță în 2008

de Marc Jaeger, președintele Tribunalului de Primă Instanță

După numeroasele modificări survenite în anul 2007 ca urmare atât a reînnoirii parțiale a membrilor Tribunalului, cât și a aderărilor, compunerea Tribunalului a fost mai stabilă în anul 2008. Cu toate acestea, anul 2008 a fost marcat de plecarea domnului John D. Cooke, judecător la Tribunal de aproape 13 ani, și de înlocuirea acestuia de către domnul Kevin O'Higgins.

În schimb, Tribunalul a înregistrat modificări semnificative în ceea ce privește metodele și rezultatele sale.

Fiind confruntat cu creșterea constantă a contenciosului și, în mod corelativ, cu stocul judiciar, Tribunalul a procedat la o reformare a modalităților sale de lucru, a organizării și a funcționării sale. Astfel, diferitele etape de gestionare a dosarelor, precum și procesul de pregătire și de elaborare a deciziilor au făcut obiectul unei analize aprofundate, în scopul ameliorării eficienței Tribunalului, avându-se în vedere în același timp să nu se aducă atingere calității deciziilor pronunțate. Au fost elaborate de asemenea o serie de instrumente statistice sau de gestiune. Pe de altă parte, a fost modificat Regulamentul de procedură pentru a permite Tribunalului să se pronunțe asupra acțiunilor în materia proprietății intelectuale fără parcurgerea fazei orale a procedurii, cu excepția cazului în care una dintre părți depune o cerere prin care arată motivele pentru care solicită să fie ascultată.

Ansamblul de măsuri adoptate și, în general, căutarea permanentă a eficienței au permis valorificarea în întregime a rezultatelor muncii considerabile depuse de membrii și de personalul Tribunalului. Astfel, în cursul anului 2008 au putut fi soluționate 605 cauze, ceea ce reprezintă o creștere de 52 % față de anul anterior, în timp ce numărul ședințelor organizate în 2008 s-a dublat (341, față de 172 în 2007). Durata medie de soluționare a cauzelor s-a diminuat în mod semnificativ (24,5 luni, față de 27,7 luni în 2007), deși rămân încă progrese de realizat.

În cursul anului 2009, Tribunalul va trebui să își continue eforturile în această privință și urmărește să profite într-o mai mare măsură de punerea în aplicare a reformelor instituite. Astfel, dacă anul 2008 a fost excepțional din punctul de vedere al cauzelor soluționate, aceeași situație s-a putut constata și în privința cauzelor introduse (432 în 2006, 522 în 2007 și 629 în 2008). Stocul de cauze aflate pe rol a cunoscut o ușoară creștere (1 178, față de 1 154 în 2007), ceea ce poate implica un risc de prelungire a duratei procedurilor. Având în vedere evoluția sistemică a contenciosului, va trebui să se aprofundeze reflecția asupra căilor și a mijloacelor, în special structurale, care să permită Tribunalului să continue să asigure, în interesul justițiabililor, o judecată de calitate a cauzelor, reducând în același timp durata procedurilor.

Contenciosul dedus judecății Tribunalului demonstrează, și în acest an, varietatea, în continuă creștere, atât a chestiunilor juridice invocate, cât și a domeniilor analizate (concurență, ajutoare de stat, mediu, politică regională, politică comercială, politică externă și de securitate comună, drept instituțional, proprietate intelectuală, contracte de

achiziții publice etc.). De asemenea, se constată că tendința, deja evidențiată anul trecut, de creștere a numărului de cereri de măsuri provizorii, a fost în mare măsură confirmată, cu 58 de cereri de măsuri provizorii introduse în 2008 și cu 57 soluționate. În paginile care urmează, sunt expuse pe scurt principalele orientări ale jurisprudenței. Vor fi abordate pe rând contenciosul legalității (I), cel al despăgubirii (II), recursurile (III) și cererile de măsuri provizorii (IV).

I. Contenciosul legalității

Admisibilitatea acțiunilor introduse în temeiul articolului 230 CE

1. Autorul actului

Articolul 230 CE prevede că instanțele comunitare controlează legalitatea actelor adoptate în comun de Parlamentul European și de Consiliu, a actelor Consiliului, ale Comisiei și ale Băncii Centrale Europene (BCE) și a actelor Parlamentului European, menite să producă efecte juridice față de terți. Astfel, agențiile comunitare nu figurează expres printre autorii ale căror acte pot face obiectul unei acțiuni în anulare în fața instanței comunitare.

Problema importantă a calității procesuale pasive a acestor organisme a fost abordată de Tribunal în cauza *Sogelma/AER* (Hotărârea din 8 octombrie 2008, T-411/06, nepublicată încă în Repertoriu), având ca obiect o cerere de anulare a unor decizii ale Agenției Europene pentru Reconstrucție (denumită în continuare „AER”) în materia contractelor de achiziții publice, adoptate pentru punerea în aplicare a unui program de acțiune comunitară. Tribunalul apreciază că faptul că AER nu figurează printre instituțiile comunitare enumerate la articolul 230 CE și că regulamentul de instituire a acestei agenții nu prevede că instanța comunitară este competentă să se pronunțe cu privire la acțiunile în anulare îndreptate împotriva deciziilor, altele decât cele privitoare la cereri de acces la documente, nu se opune ca, în temeiul articolului 230 CE, instanța comunitară să controleze legalitatea actelor acestei agenții.

Astfel, întemeindu-se pe Hotărârea Curții din 23 aprilie 1986, *Les Verts/Parlamentul European*¹, prin care s-a consacrat calitatea procesuală pasivă a Parlamentului European, Tribunalul enunță principiul general potrivit căruia orice act emis de un organism comunitar și menit să producă efecte juridice față de terți trebuie să poată face obiectul unui control jurisdicțional. Astfel, cu riscul de a crea un vid juridic, deciziile adoptate în acest temei nu își pot pierde calitatea de act atacabil numai pentru simpla împrejurare că, în speță, Comisia deleagă competențe decizionale în favoarea AER. În sfârșit, Tribunalul subliniază că AER are personalitate juridică, precum și competența de a pune ea însăși în aplicare programele de asistență comunitară și că, de asemenea, Comisia nu a participat la procesul de adoptare a deciziei. În calitate de autor al deciziei atacate, AER poate, așadar, să se apere în nume propriu în fața Tribunalului în privința deciziei menționate.

¹ 294/83, Rec., p. 1339.

2. Acte susceptibile să facă obiectul unei acțiuni

Constituie acte susceptibile să facă obiectul unei acțiuni în anulare în sensul articolului 230 CE măsurile care produc efecte juridice obligatorii de natură să afecteze interesele reclamantului, modificând într-un mod specific situația juridică a acestuia².

În cauza *Italia/Comisia* (Hotărârea Tribunalului din 20 noiembrie 2008, T-185/05, nepublicată încă în Repertoriu), Republica Italiană a solicitat anularea deciziei Comisiei potrivit căreia publicările externe în *Jurnalul Oficial al Uniunii Europene* ale anunțurilor privind posturile vacante pentru funcții superioare de conducere se vor face, până la 1 ianuarie 2007, în limbile germană, engleză și franceză.

Tribunalul reamintește că o măsură adoptată de o instituție care indică doar intenția acesteia de a urma, într-un domeniu determinat, o anumită linie de conduită nu constituie un act atacabil. Cu toate acestea, atâ timp cât o instituție nu se poate îndepărta de la normele interne de recrutare stabilite de ea însăși și care constituie o parte a cadrului juridic pe care aceasta trebuie să îl respecte cu rigoare în exercitarea puterii sale de apreciere, trebuie să se considere că astfel de norme produc efecte juridice obligatorii. Prin urmare, un reclamant privilegiat, precum un stat membru, poate contesta imediat, printr-o acțiune în anulare, legalitatea acestor norme, fără să trebuiască să aștepte punerea lor în aplicare într-un caz concret. Constatând că decizia privitoare la limbile de publicare este redactată în termeni clari și neechivoci și stabilește, în mod definitiv, un aspect al procedurilor de recrutare cu forță obligatorie, Tribunalul a apreciat că acțiunea este admisibilă.

În Hotărârea din 5 iunie 2008, *Internationaler Hilfsfonds/Comisia* (T-141/05, nepublicată în Repertoriu, în recurs), în cadrul unei acțiuni în anulare împotriva unei scrisori prin care reclamanta este informată în legătură cu refuzul Comisiei de a-i pune la dispoziție alte documente decât cele transmise deja cu ocazia unei decizii anterioare, Tribunalul apreciază că, în conformitate cu jurisprudența³, concluziile Ombudsmanului European privitoare la plângerea reclamantei, introdusă împotriva deciziei menționate, nu constituie elemente noi susceptibile să distingă actul atacat de această decizie. Împrejurarea că Ombudsmanul a apreciat că instituția în cauză a săvârșit un act de administrare defectuoasă nu poate să contrazică această concluzie. Într-adevăr, un astfel de raționament ar presupune să se admită că un reclamant care nu a introdus, în termenul acordat, o acțiune în anulare împotriva deciziei inițiale să poată, prin simpla sesizare a Ombudsmanului, și în măsura în care acesta din urmă constată un caz de administrare defectuoasă, să eludeze termenul menționat.

² Hotărârea Curții din 11 noiembrie 1981, *IBM/Comisia*, 60/81, Rec., p. 2639, punctul 9.

³ Ordonanța Tribunalului din 15 octombrie 2003, *Internationaler Hilfsfonds/Comisia*, T-372/02, Rec., p. II-4389, punctul 40.

3. Calitate procesuală activă

a) Afectare individuală

Potrivit unei jurisprudențe constante, persoanele fizice sau juridice, altele decât destinatarii unei decizii, nu pot pretinde că aceasta le privește în mod individual decât dacă această decizie le afectează în considerarea anumitor calități care le sunt specifice sau a unei situații de fapt care le caracterizează în raport cu orice altă persoană și, ca urmare a acestui fapt, le individualizează într-un mod analog celui al destinatarului⁴.

Tribunalul aduce precizări în această privință în Hotărârea din 1 iulie 2008, *Região autónoma dos Açores/Consiliul* (T-37/04, nepublicată în Repertoriu, în recurs), cu privire la *locus standi* al entităților infrastatale. Reclamanta pretindea că Regulamentul (CE) nr. 1954/2003⁵ o privește în mod individual pentru motivul că, pe de o parte, ar beneficia, în calitate de entitate ultraperiferică a Uniunii, de o protecție specifică, în special în domeniul mediului și în domeniul economic, în temeiul articolului 299 alineatul (2) CE, care ar fi încălcat de regulamentul atacat, și că, pe de altă parte, regulamentul menționat ar afecta competențele sale legislative și executive în materia pescuitului.

Mai întâi, Tribunalul subliniază că interesul general pe care o regiune îl poate avea pentru a obține un rezultat favorabil pentru prosperitatea sa nu poate fi suficient, prin el însuși, pentru a o considera vizată de acea dispoziție, în sensul articolului 230 al patrulea paragraf CE. Astfel, rezultă din jurisprudență că sistemul stabilit prin tratate rezervă statelor membre, și nu autorităților regionale, dreptul de a apăra interesul general în cadrul teritoriului lor. În continuare, potrivit Tribunalului, chiar dacă s-ar presupune că articolul 299 alineatul (2) CE poate să fie interpretat nu numai în sensul că permite Consiliului să adopte măsuri derogatorii specifice regiunilor ultraperiferice, ci și că îi interzice acestuia să adopte măsuri care ar agrava dezavantajele care afectează aceste regiuni, protecția pe care o prevede acest articol nu ar fi suficientă pentru a-i conferi calitate procesuală activă, în conformitate cu Hotărârea Curții din 22 noiembrie 2001, *Nederlandse Antillen/Consiliul* (C-452/98, Rec., p. I-8973). În plus, Tribunalul subliniază că, în orice caz, reclamanta nu a prezentat argumente care să permită să se aprecieze că dispozițiile atacate vor determina efecte prejudiciabile pentru stocurile de pește și pentru mediul marin în insulele Azore și, în consecință, pentru supraviețuirea sectorului de pescuit în regiune.

Pe de altă parte, ca răspuns la argumentul reclamantei, întemeiat pe protecția competențelor sale, Tribunalul arată că, dacă instanța comunitară a recunoscut, desigur, dreptul autorităților regionale de a ataca actele comunitare care fie le împiedică să adopte acte pe care, în lipsa unei intervenții comunitare, le-ar putea adopta în mod legitim, fie le

⁴ Hotărârea Curții din 15 iulie 1963, *Plaumann/Comisia*, 25/62, Rec., p. 197, 223.

⁵ Regulamentul (CE) nr. 1954/2003 al Consiliului din 4 noiembrie 2003 privind gestionarea efortului de pescuit referitor la anumite zone și resurse de pescuit comunitare, de modificare a Regulamentului (CE) nr. 2847/93 și de abrogare a Regulamentelor (CE) nr. 685/95 și (CE) nr. 2027/95 (JO L 289, p. 1, Ediție specială, 04/vol. 7, p. 30).

obligă să retragă actele menționate și să întreprindă anumite acțiuni⁶, în speță, dispozițiile atacate ale regulamentului în litigiu nu au ca obiect actele cu putere de lege și normele administrative adoptate de reclamantă, iar legalitatea acestora nu este în niciun caz contestată sau afectată.

În sfârșit, cu ocazia examinării unui argument întemeiat pe faptul că, potrivit Convenției de la Aarhus, părțile la convenție se asigură că membrii publicului pot declanșa proceduri pentru a contesta actele autorităților publice contrare dreptului național al mediului, Tribunalul subliniază că legiuitorul comunitar a adoptat, în scopul de a facilita accesul la instanța comunitară în domeniul mediului, Regulamentul (CE) nr. 1367/2006⁷. Acest regulament prevede, în titlul IV, o procedură în urma căreia anumite organizații neguvernamentale pot sesiza instanța comunitară cu o acțiune în anulare, în conformitate cu articolul 230 CE. Cu toate acestea, având în vedere că, în speță, nu erau întrunite condițiile prevăzute în titlul IV menționat, nu revine Tribunalului sarcina de a se substitui legiuitorului și de a recunoaște, în temeiul Convenției de la Aarhus, admisibilitatea unei acțiuni care nu îndeplinește condițiile prevăzute la articolul 230 CE.

În cauza *Denka International/Comisia* (Ordonanța Tribunalului din 27 iunie 2008, T-30/07, nepublicată în Repertoriu), Tribunalul reamintește că faptul că o persoană intervine în procedura în urma căreia se adoptă un act comunitar nu este de natură să o individualizeze în raport cu actul în discuție decât în cazul în care reglementarea comunitară îi acordă anumite garanții procedurale. Atât timp cât nici procedura de elaborare a actelor cu aplicabilitate generală, nici natura lor nu impun participarea persoanelor afectate, prezumându-se că interesele acestora sunt reprezentate de forurile politice chemate să adopte aceste acte, ar fi contrar spiritului și textului articolului 230 CE să se permită oricărui particular, în măsura în care acesta a participat la pregătirea unui act cu putere de lege, să introducă o acțiune împotriva acestui act. Or, nici directiva atacată, nici cea pe care aceasta se întemeiază nu prevăd garanții procedurale în beneficiul întreprinderilor producătoare sau distribuitoare de substanțe active. Pe de altă parte, în sfârșit, reclamanta invocă faptul că este titulara unei mărci înregistrate pentru substanța activă în cauză, a cărei utilizare era afectată de directiva atacată, ceea ce ar fi individualizat reclamanta în raport cu orice altă persoană, în temeiul Hotărârii Curții din 18 mai 1994, *Codorniu/Consiliul*⁸. Tribunalul subliniază că această protecție juridică, legată de o marcă, nu este totuși de natură să individualizeze reclamanta în raport cu toți ceilalți fabricanți și distribuitori care pot să invoce în aceeași măsură existența unei mărci în beneficiul lor. Directiva nu are ca obiect să rezerve un drept intelectual precis anumitor operatori, astfel încât eventuala afectare a drepturilor de proprietate intelectuală ale reclamantei nu rezultă decât din împrejurarea, care nu îi este proprie, că produce substanțe active.

⁶ Hotărârea Tribunalului din 5 octombrie 2005, *Land Oberösterreich și Austria/Comisia*, T-366/03 și T-235/04, Rec., p. II-4005, punctul 28.

⁷ Regulamentul (CE) nr. 1367/2006 al Parlamentului European și al Consiliului din 6 septembrie 2006 privind aplicarea, pentru instituțiile și organismele comunitare, a dispozițiilor Convenției de la Aarhus privind accesul la informație, participarea publicului la luarea deciziilor și accesul la justiție în domeniul mediului (JO L 264, p. 13, Ediție specială, 15/vol. 17, p. 126).

⁸ C-309/89, Rec., p. I-1853, punctele 21 și 22.

Cauza *Apple Computer International/Comisia* (Ordonanța Tribunalului din 19 februarie 2008, T-82/06, nepublicată încă în Repertoriu) a oferit prilejul unor precizări cu privire la admisibilitatea acțiunilor introduse împotriva regulamentelor de clasificare tarifară. Potrivit jurisprudenței, în pofida aparenței concrete a descrierilor pe care le cuprind, aceste acte au o aplicabilitate generală. Astfel, acestea se referă la toate produsele de tipul descris și își produc efectele pentru toate autoritățile vamale ale Comunității față de toți importatorii⁹.

Tribunalul apreciază că împrejurările că respectiva clasificare în cadrul Nomenclurii combinate a fost declanșată de o cerere privind informații tarifare obligatorii formulată de reclamantă, că niciun alt produs similar nu a făcut obiectul unei demonstrații în fața Comitetului pentru nomenclatură și că, pe baza demonstrației funcționării produsului în discuție, un proiect de regulament referitor la monitoarele în cauză ar fi fost transmis în statele membre nu sunt de natură să individualizeze reclamanta într-o măsură în care să determine admisibilitatea acțiunii. Într-adevăr, participarea unui operator la procedura de adoptare a unui act nu este de natură să îl individualizeze în raport cu acest act decât atunci când reglementarea comunitară aplicabilă îi acordă anumite garanții de procedură.

Dacă, în vederea declarării admisibilității unei acțiuni, au fost luate în considerare împrejurări similare în Hotărârea Tribunalului din 30 septembrie 2003, *Sony Computer Entertainment Europe/Comisia*¹⁰ (denumită în continuare „Hotărârea Sony”), acestea nu au putut constitui factorul determinant. În această cauză se admite că reclamanta este vizată în mod individual numai având în vedere împrejurările excepționale ale speței. De asemenea, Tribunalul arată că, deși rezultă de asemenea din această hotărâre că reprezintă un element pertinent faptul că reclamanta este singurul importator autorizat al produsului respectiv, acesta nu poate fi suficient în sine pentru a demonstra afectarea sa individuală. În sfârșit, atât timp cât orice afectare individuală ar fi exclusă de descrierea destul de generală, în cuprinsul regulamentului atacat, a mărfurilor respective, precum și de lipsa oricărui factor vizual sau textual care să facă referire în mod clar la un operator economic concret, Tribunalul concluzionează că nu se impune să se considere că, în speță, sunt reunite împrejurările excepționale, în sensul Hotărârii Sony, care să confere calitate procesuală activă reclamantei¹¹.

b) Afectare directă

Potrivit unei jurisprudențe constante, pentru a privi în mod direct un particular, în sensul articolului 230 al patrulea paragraf CE, actul comunitar adoptat trebuie să producă în mod direct efecte asupra situației juridice a persoanei interesate și punerea sa în aplicare trebuie

⁹ Hotărârea Curții din 14 februarie 1985, *Casteels/Comisia*, 40/84, Rec., p. 667, punctul 11.

¹⁰ T-243/01, Rec., p. II-4189.

¹¹ În această privință trebuie să se menționeze de asemenea Ordonanța din 3 decembrie 2008, *RSA Security Ireland/Comisia* (T-227/06, nepublicată încă în Repertoriu, punctul 87), în care Tribunalul apreciază că reclamanta nu a dovedit existența unor împrejurări excepționale în sensul Hotărârii Sony, arătând că existența unei fotografii a produsului pe care logoul consolei de joc Sony era clar vizibil a avut o importanță deloc neglijabilă în aprecierea admisibilității acțiunii.

să aibă un caracter pur automat și să decurgă numai din reglementarea comunitară, fără aplicarea altor norme intermediare¹².

În Ordonanța din 14 mai 2008, *Icuna.com/Parlamentul European* (T-383/06 și T-71/07, nepublicată încă în Repertoriu), Tribunalul apreciază că o decizie a Parlamentului European de anulare a unei proceduri de cerere de ofertă pentru atribuirea unui contract de achiziții publice produce direct efecte asupra situației juridice a unei întreprinderi care a depus o ofertă, atât timp cât, fiind vorba despre o anulare a procedurii menționate în ansamblul său, decizia menționată determină anularea unei decizii anterioare de respingere a ofertei sale, dar și a unei decizii prin care se anulează o decizie de atribuire a contractului în favoarea acestei întreprinderi și a unei decizii prin care i se atribuie contractul.

Normele de concurență aplicabile întreprinderilor

1. Generalități

a) Autoritatea de lucru judecat

În Hotărârea Tribunalului din 1 iulie 2008, *Compagnie maritime belge/Comisia* (T-276/04, nepublicată încă în Repertoriu), în cazul în care instanța comunitară, ca urmare a unui viciu de formă, a anulat în parte o decizie a Comisiei prin care se constată o încălcare a normelor de concurență și prin care se aplică o amendă, Comisia poate, în mod întemeiat, să adopte o nouă decizie care să urmărească să corecteze viciile de formă sancționate de instanță și să aplice o nouă amendă în temeiul părților neanulate ale primei decizii. În plus, după epuizarea căilor de atac sau după expirarea termenelor prevăzute pentru aceste căi de atac, părțile neanulate ale primei decizii a Comisiei dobândesc autoritate de lucru judecat, astfel încât, în cadrul unei acțiuni în anulare împotriva noii decizii, întreprinderea sancționată nu poate contesta existența materială a încălcării, aceasta fiind constatată în mod definitiv în prima decizie.

b) Termen rezonabil

În aceeași hotărâre, reamintind că prin Regulamentul (CEE) nr. 2988/74¹³ s-a instituit o reglementare completă care prevede în detaliu termenele în care Comisia are dreptul, fără a aduce atingere cerinței fundamentale a securității juridice, să aplice amenzi, Tribunalul apreciază că trebuie să fie înlăturată orice considerație în legătură cu obligația Comisiei de a-și exercita autoritatea de a aplica amenzi într-un termen rezonabil. Această concluzie nu poate să fie contestată prin invocarea unei pretinse încălcări a dreptului la apărare, întrucât, atât timp cât prescripția prevăzută de acest regulament nu este împlinită,

¹² Hotărârea Curții din 5 mai 1998, *Dreyfus/Comisia*, C-386/96 P, Rec., p. I-2309, punctul 43.

¹³ Regulamentul (CEE) nr. 2988/74 al Consiliului din 26 noiembrie 1974 privind termenele de prescripție a acțiunilor și a aplicării sancțiunilor conform normelor Comunității Economice Europene privind transporturile și concurența (JO L 319, p. 1, Ediție specială, 07/vol. 1, p. 78).

orice întreprindere care face obiectul unei investigații în temeiul Regulamentului nr. 17¹⁴ rămâne în incertitudine cu privire la rezultatul acestei proceduri și la eventuala aplicare de sancțiuni sau de amenzi. Astfel, prelungirea acestei incertitudini este inerentă procedurilor de aplicare a Regulamentului nr. 17 și nu reprezintă, în sine, o atingere adusă dreptului la apărare. În ceea ce privește aplicarea normelor de concurență, depășirea termenului rezonabil nu poate constitui un motiv de anulare decât în cazul unei decizii prin care se constată încălcări, atunci când se stabilește că această încălcare a adus atingere drepturilor la apărare ale întreprinderilor în cauză.

2. Contribuții în domeniul articolului 81 CE

a) Aplicarea articolului 81 alineatul (1) CE

În Hotărârea din 8 iulie 2008, *AC-Treuhand/Comisia* (T-99/04, nepublicată încă în Repertoriu), Tribunalul apreciază că faptul că o întreprindere nu este activă pe piața pe care se materializează restrângerea concurenței nu exclude răspunderea sa în temeiul participării la punerea în aplicare a unei înțelegeri. În speță, reclamanta, o întreprindere de consultanță, furnizase diverse servicii către trei producători de peroxizi organici și avusese un rol esențial în cadrul înțelegerii între acești producători, prin organizarea de reuniuni și prin ascunderea probelor privind încălcarea.

b) Dreptul la apărare și dreptul la un proces echitabil

În aceeași hotărâre, Tribunalul apreciază că, la adoptarea primei măsuri de investigare cu privire la o întreprindere, cum ar fi o solicitare de informații, Comisia are obligația să o informeze pe aceasta cu privire la prezumțiile privind încălcarea care face obiectul investigației desfășurate și cu privire la faptul că, în acest context, Comisia ar putea formula obiecțiuni cu privire la această întreprindere. În speță, Tribunalul consideră totuși că omisiunea Comisiei în această privință nu poate determina anularea deciziei atacate, atât timp cât această neregularitate nu a adus atingere eficacității apărării reclamantei.

c) Amenzi

În Hotărârea din 18 iunie 2008, *Hoechst/Comisia* (T-410/03, nepublicată încă în Repertoriu), Tribunalul pune în aplicare competența sa de fond cu privire la două aspecte. În primul rând, potrivit Tribunalului, Comisia nu a respectat principiile bunei administrări și egalității de tratament. Astfel, deși Comisia și-a afișat în mod clar intenția de a nu divulga întreprinderilor cooperante, în special societății Hoechst, faptul că alte întreprinderi au întreprins demersuri pentru a obține o imunitate la amendă, aceasta a asigurat, în același timp, o altă întreprindere că îi va adresa „un avertisment legal” dacă o altă întreprindere ar încerca să o devanseze în materia cooperării. În speță, având în vedere importanța

¹⁴ Regulamentul nr. 17 al Consiliului din 6 februarie 1962. Primul regulament de punere în aplicare a articolelor [81 CE] și [82 CE] din tratat (JO 1962, p. 204, Ediție specială, 08/vol. 1, p. 3).

respectării de către Comisie a principiilor buneii administrări și egalității de tratament, Tribunalul reduce cuantumul amenzii aplicate societății Hoechst cu 10 %.

În al doilea rând, potrivit Tribunalului, Comisia a săvârșit o eroare prin faptul că a reținut circumstanța agravantă de conducător al înțelegerii împotriva societății Hoechst, fără să fi calificat totuși în mod suficient de clar și de precis, în comunicarea privind obiecțiunile, faptele care îi erau reproșate. Pe de altă parte, anumite elemente de fapt reținute de Comisie nu permit să se concluzioneze, în mod suficient de precis, că obiecțiunea privind calitatea de conducător ar fi reținută împotriva societății Hoechst. Tribunalul deduce din aceasta că Hoechst nu a fost în măsură să se apere în mod util.

În Hotărârea din 8 iulie 2008, *BPB/Comisia* (T-53/03, nepublicată încă în Repertoriu), Tribunalul consideră că reducerea amenzii, acordată de Comisie pentru cooperarea BPB, nu este suficientă în măsura în care aceasta din urmă a fost primul participant la practica anticoncurențială care a comunicat, ca urmare a unei solicitări de informații, dar depășind cadrul solicitărilor Comisiei, informații complementare care au confirmat existența înțelegerii. În consecință, aceste elemente au putut consolida în mod substanțial argumentația Comisiei în ceea ce privește existența unui plan global și au permis astfel creșterea semnificativă a cuantumului amenzilor în temeiul gravității încălcării. Astfel, Tribunalul acordă în favoarea BPB o reducere suplimentară de 10 % din cuantumul amenzii.

În Hotărârea din 8 octombrie 2008, *Schunk și Schunk Kohlenstoff-Technik/Comisia* (T-69/04, nepublicată încă în Repertoriu) și în Hotărârea *Carbone Lorraine/Comisia* (T-73/04, nepublicată încă în Repertoriu, în recurs), Tribunalul reamintește că, în ceea ce privește o înțelegere cu privire la prețuri, este legitim să se deducă de către Comisie că încălcarea a avut efecte, ca urmare a faptului că membrii înțelegerii au luat măsuri pentru aplicarea prețurilor convenite. Într-adevăr, pentru a concluziona că există un impact asupra pieței, este suficient ca prețurile convenite să fi servit ca bază pentru stabilirea prețurilor contractelor individuale, limitând astfel marja de negociere a clienților. În schimb, Tribunalul a apreciat că nu se poate impune Comisiei, dacă s-a stabilit punerea în aplicare a unei înțelegeri, să demonstreze în mod sistematic că acordurile au permis în mod efectiv întreprinderilor implicate să atingă un nivel al prețului tranzacției mai mare decât cel care ar fi prevalat în lipsa înțelegerii. O astfel de demonstrație ar impune resurse considerabile, dat fiind că aceasta ar necesita folosirea unor calcule ipotetice, întemeiate pe modele economice a căror exactitate nu poate fi verificată decât cu dificultate de către instanță și al căror caracter cert nu este dovedit în niciun fel. Într-adevăr, pentru a aprecia gravitatea încălcării, este decisiv să se știe că membrii înțelegerii au făcut tot ce se putea pentru a da un efect concret intențiilor lor. Ceea ce s-a întâmplat ulterior, cu privire la prețurile de piață efectiv obținute, putea fi influențat de alți factori, care nu se aflau sub controlul membrilor înțelegerii. Aceștia nu pot invoca în propriul beneficiu factori externi care s-au opus eforturilor lor, făcând din acești factori elemente care să justifice reducerea amenzii.

În plus, potrivit Tribunalului, chiar dacă, în cererea introductivă, Schunk a contestat pentru prima dată în fața sa fapte care îi erau imputate în comunicarea privind obiecțiunile și pe care se întemeia constatarea unei încălcări a articolului 81 CE, nu este necesară anularea reducerii de 10 % acordate întreprinderii Schunk pe baza Comunicării privind

cooperarea¹⁵, după cum solicita Comisia. Astfel, Tribunalul arată că respectivele contestații au fost respinse în temeiul jurisprudenței potrivit căreia faptele pe care o întreprindere le-a recunoscut în mod expres în cadrul procedurii administrative sunt considerate probate, aceasta nemaiaivând libertatea de a dezvolta, în cadrul procedurii contencioase, motive care urmăresc să conteste aceste fapte.

d) Noțiunea de grup și fixarea plafonului de 10 % din cuantumul amenzii

În Hotărârea din 8 iulie 2008, *Knauf Gips/Comisia* (T-52/03, nepublicată în Repertoriu), Tribunalul subliniază că, pentru calcularea plafonului de 10 % din cuantumul amenzii, menționat la articolul 15 alineatul (2) din Regulamentul nr. 17, Comisia poate să ia în considerare cifra de afaceri a tuturor entităților care constituie o unitate economică în sensul dispozițiilor dreptului concurenței. În special, Tribunalul decide că, deși este adevărat că împrejurarea că, în speță, capitalul social al unor societăți comerciale distincte aparține aceleiași persoane sau aceleiași familii nu este suficientă, ca atare, pentru a stabili existența, între aceste societăți, a unei unități economice care să aibă drept consecință faptul că acțiunile uneia dintre aceste societăți pot fi imputate celeilalte și că una dintre acestea poate fi obligată la plata unei amenzi pentru altă societate, este posibil să se concluzioneze cu privire la existența unei unități economice prin raportare la un ansamblu de elemente. În plus, Tribunalul reamintește în special că noțiunea de întreprindere trebuie să fie înțeleasă ca desemnând o unitate economică din punctul de vedere al obiectului acordului în cauză, chiar dacă, din punct de vedere juridic, această unitate economică este constituită din mai multe persoane fizice sau juridice.

e) Caracterul imputabil al comportamentului ilicit

În cursul anului 2008, Tribunalul a aplicat în special jurisprudența sa cu privire la caracterul imputabil al comportamentului ilicit în Hotărârea *Knauf Gips/Comisia*, citată anterior. În această privință, Tribunalul reamintește că este posibil să se impute unei societăți totalitatea acțiunilor unui grup, dacă această societate este identificată ca fiind persoana juridică care, fiind la conducerea unui grup, este răspunzătoare de coordonarea sa.

3. Contribuții în domeniul articolului 82 CE

În Hotărârea din 10 aprilie 2008, *Deutsche Telekom/Comisia* (T-271/03, nepublicată încă în Repertoriu, în recurs), Tribunalul se pronunță asupra legalității unei decizii a Comisiei care sancționează un abuz de poziție dominantă din partea Deutsche Telekom, constând în facturarea unor prețuri pentru accesul concurenților la rețea („prestații intermediare”) superioare prețurilor cu amănuntul facturate abonaților Deutsche Telekom. Această tarifare sub forma unui „efect de foarfecă” obliga concurenții să factureze abonaților lor prețuri

¹⁵ Comunicarea Comisiei privind neaplicarea de amenzi sau reducerea cuantumului acestora în cauzele având ca obiect înțelegeri (JO 1996, C 207, p. 4).

superioare celor pe care Deutsche Telekom le factura propriilor abonați. Prin urmare, Comisia a aplicat o amendă de 12,6 milioane de euro în sarcina Deutsche Telekom.

Potrivit Tribunalului, Comisia a constatat în mod întemeiat că Deutsche Telekom dispunea, de la începutul anului 1998 până la sfârșitul anului 2001, precum și din 2002 până la data adoptării deciziei, de o marjă de manevră suficientă pentru a elimina sau a reduce efectul de foarfecă, respectând în același timp plafonarea prețurilor impusă de Autoritatea Germană de Reglementare a Telecomunicațiilor și a Poștei (denumită în continuare „RegTP”). În plus, Tribunalul subliniază că faptul că tarifele Deutsche Telekom trebuiau aprobate de RegTP nu elimină răspunderea sa în temeiul dreptului concurenței. În calitate de întreprindere care deține o poziție dominantă, Deutsche Telekom era obligată să prezinte cereri de modificare a tarifelor sale în cazul în care aveau ca efect o atingere adusă concurenței efective și nedenaturate pe piața comună.

Potrivit Tribunalului, în ceea ce privește metoda utilizată de Comisie pentru a constata efectul de foarfecă tarifară, caracterul abuziv al comportamentului Deutsche Telekom era legat de diferența dintre prețurile pentru prestațiile intermediare și prețurile cu amănuntul. Prin urmare, Comisia nu era obligată să demonstreze că prețurile cu amănuntul ar fi fost abuzive prin ele însele.

De asemenea, în mod întemeiat și-a fundamentat Comisia analiza privind caracterul abuziv al practicilor tarifare numai prin referire la tarifele și la costurile Deutsche Telekom, făcând abstracție de poziția specifică a concurenților pe piață. În această privință, Tribunalul arată că, dacă legalitatea practicilor tarifare ale unei întreprinderi dominante depindea de situația specifică a întreprinderilor concurente, și în special de structura costurilor acestora, care reprezintă date în general necunoscute întreprinderii dominante, aceasta din urmă nu ar fi în măsură să aprecieze legalitatea propriilor sale comportamente.

În sfârșit, Tribunalul reamintește că prerogativele autorităților naționale în temeiul dreptului comunitar al telecomunicațiilor nu afectează în niciun mod competența Comisiei de a constata încălcările dreptului concurenței. Prin urmare, nu se poate reproșa deciziei Comisiei împrejurarea că implică o dublă reglementare a tarifelor practicate de Deutsche Telekom prin sancționarea acesteia pentru faptul de a nu fi utilizat marja sa de manevră în vederea eliminării efectului de foarfecă.

Ajutoare de stat

1. Admisibilitate

Jurisprudența din acest an oferă în special precizări privind, în primul rând, noțiunea de persoană vizată individual printr-o decizie a Comisiei referitoare la o schemă de ajutoare, în al doilea rând, noțiunea de act care produce efecte juridice obligatorii și, în al treilea rând, noțiunea de interes de a exercita acțiunea.

În Hotărârea din 28 noiembrie 2008, *Hotel Cipriani și alții/Comisia* (T-254/00, T-270/00 și T-277/00, nepublicată încă în Repertoriu), Tribunalul declară admisibile acțiunile, introduse

de anumiți beneficiari de reduceri ale contribuțiilor sociale și/sau de scutiri de la acestea, acordate întreprinderilor stabilite pe teritoriul insular al Veneției și al Chioggiei, împotriva unei decizii a Comisiei prin care aceste măsuri au fost considerate ca reprezentând o schemă de ajutoare incompatibilă cu piața comună și prin care s-a impus ca Republica Italiană să recupereze ajutoarele plătite de la beneficiari. Astfel, deși o decizie privind o schemă de ajutoare are o aplicabilitate generală, apartenența la un cerc închis de beneficiari efectivi ai acestei scheme de ajutoare, identificabili cu ușurință și afectați în mod special de obligația de a restitui ajutoarele de stat, este suficientă pentru a-i particulariza pe fiecare dintre aceștia în raport cu orice alt subiect. În cazul în care, astfel cum susținea Comisia, calitatea procesuală activă a unui beneficiar efectiv al unei scheme de ajutoare ar fi condiționată de examinarea situației sale individuale în decizia Comisiei prin care se declară incompatibilitatea schemei în cauză, această calitate procesuală activă ar depinde de alegerea instituției menționate de a realiza sau de a nu realiza o astfel de examinare individuală, pe baza informațiilor care i-au fost transmise în cursul procedurii administrative. Această soluție ar genera o incertitudine juridică, în măsura în care cunoașterea de către Comisie a situațiilor individuale concrete dezvăluie în mod frecvent coincidențe.

În ceea ce privește noțiunea de act care produce efecte juridice obligatorii, în Hotărârea din 10 aprilie 2008, *Țările de Jos/Comisia* (T-233/04, nepublicată încă în Repertoriu, în recurs), având ca obiect o decizie a Comisiei prin care a fost calificat ajutor de stat compatibil cu piața comună sistemul de comercializare a drepturilor de emisie de oxizi de azot notificat de Regatul Țărilor de Jos, Tribunalul apreciază că acest stat membru, care solicitase Comisiei să declare că sistemul menționat nu constituie un ajutor, are calitate procesuală pentru a ataca decizia în cauză. În calitate de reclamant privilegiat, acesta nu trebuie să probeze existența unui interes de a exercita acțiunea, ci numai faptul că decizia atacată produce efecte juridice. Aceasta este situația în speță, atât timp cât calificarea respectivului sistem ca ajutor de stat, pe de o parte, a avut ca efect să permită Comisiei să examineze compatibilitatea măsurii în cauză cu piața comună, iar pe de altă parte, a determinat aplicarea procedurii prevăzute pentru schemele de ajutoare existente și, în plus, poate avea efecte asupra acordării unui nou ajutor în temeiul normelor privind cumulul de ajutoare din surse diferite, prevăzute, printre altele, în Orientările comunitare privind ajutorul de stat pentru protecția mediului¹⁶.

În ceea ce privește interesul de a exercita acțiunea, în Hotărârea din 9 iulie 2008, *Alitalia/Comisia* (T-301/01, nepublicată încă în Repertoriu), Tribunalul precizează că Alitalia, întreprindere care a beneficiat de o alocare de capital calificată de către Comisie drept ajutor de stat compatibil cu piața comună sub rezerva respectării anumitor condiții, își menține un interes personal în anularea deciziei atacate, chiar și după ce, în urma unei alte decizii a Comisiei, a obținut plata integrală a acestui ajutor. Într-adevăr, întrucât decizia atacată servește drept temei legal pentru cea care autorizează plata ultimei tranșe a ajutorului, cea de a doua decizie ar fi fost lipsită de temei juridic dacă Tribunalul ar fi anulat decizia atacată în măsura în care aceasta califica măsura în cauză drept ajutor de stat. Pe de altă parte, în aceeași hotărâre, Tribunalul apreciază că, deși decizia atacată a fost adoptată sub rezerva respectării anumitor condiții pe care autoritățile italiene s-ar fi angajat să le respecte, Alitalia are calitate procesuală să invoce un motiv formulat împotriva acestor

¹⁶ JO 2001, C 37, p. 3.

condiții, de vreme ce acestea din urmă sunt imputabile Comisiei, care are o competență exclusivă în ceea ce privește constatarea unei eventuale incompatibilități a unui ajutor cu piața comună.

În ceea ce privește interesul de a exercita acțiunea al unui beneficiar al unui ajutor declarat de Comisie ca fiind parțial compatibil cu piața comună, potrivit aprecierii Tribunalului din Hotărârea din 22 octombrie 2008, *TV 2/Danmark și alții/Comisia* (T-309/04, T-317/04, T-329/04 și T-336/04, nepublicată încă în Repertoriu), circumstanțele în care Comisia a apreciat compatibilitatea ajutoarelor respective interzic examinarea admisibilității acțiunii prin divizarea deciziei atacate în două părți, dintre care una să califice măsurile în litigiu parțial compatibile cu piața comună, iar cealaltă să le califice drept ajutoare de stat parțial compatibile. Într-adevăr, Comisia a verificat dacă totalitatea măsurilor de finanțare de stat în cauză reprezenta o sumă care depășea costurile nete ale unui serviciu de interes economic general.

Pe de altă parte, Tribunalul arată că interesul de a exercita acțiunea se poate deduce din existența unui „risc” confirmat că situația juridică a reclamantelor va fi afectată de formularea unor acțiuni în justiție sau din faptul că „riscul” formulării unor acțiuni în justiție este născut și actual la data introducerii acțiunii în fața Tribunalului. Or, TV 2 face obiectul unei acțiuni în justiție la nivel național, introdusă de un concurent și care urmărește repararea prejudiciului pe care acesta l-ar fi suferit ca urmare a faptului că ajutorul de stat obținut de TV 2 ar fi permis acesteia din urmă să aplice, pentru vânzarea spațiilor publicitare proprii, o strategie de prețuri scăzute. Constatând că TV 2 l-a sesizat înainte de formularea de către concurent a acestei acțiuni, Tribunalul consideră că trăsătura de a fi născut și actual a riscului formulării unei acțiuni în justiție la data introducerii acțiunii de către TV 2 este dovedită prin materializarea sa sub forma acțiunii în justiție aflate în prezent pe rolul instanței naționale.

2. Norme de fond

a) Atribuirea unui avantaj economic

În cauza *SIC/Comisia* (Hotărârea Tribunalului din 26 iunie 2008, T-442/03, nepublicată încă în Repertoriu), având ca obiect o acțiune împotriva unei decizii a Comisiei prin care se declară în special că anumite măsuri adoptate de Republica Portugheză cu privire la Radiotelevisão Portuguesa (denumită în continuare „RTP”), societate care are sarcina de a gestiona serviciul public portughez de televiziune, nu reprezintă ajutoare de stat și că celelalte măsuri sunt compatibile cu piața comună, reclamanta invocă între altele că, în speță, cu ocazia unei emisiuni de obligațiuni, RTP beneficiase de o garanție implicită a statului, care explica faptul că aceasta a putut să introducă pe piață emisiunea respectivă, în pofida unei situații financiare precare. După ce a constatat, pe de o parte, că RTP era o societate pe acțiuni pentru datoriile căreia Republica Portugheză, acționar unic, nu era supusă obligației de rambursare nelimitată și, pe de altă parte, că prospectul emisiunii de obligațiuni în cauză nu prevedea nicio garanție din partea statului, Tribunalul apreciază că împrejurarea că piața a acceptat să subscrie la emisiunea de obligațiuni din 1994 întrucât ar fi considerat că statul garanta *de facto* rambursarea nu permite să se concluzioneze în

sensul existenței unui ajutor de stat. Numai constatările obiective care conduc la concluzia că statul ar fi obligat din punct de vedere juridic să ramburseze această emisiune în caz de încetare de plăți a RTP ar permite să se rețină existența unei garanții de stat.

În Hotărârea *Hotel Cipriani și alții/Comisia*, citată anterior, întreprinderile beneficiare ale scutiilor de la plata contribuțiilor sociale susțineau că aceste scutiri nu le-ar conferi niciun avantaj economic, deoarece acestea ar compensa costurile suplimentare determinate de dezavantajele structurale în zona lagunară în care sunt stabilite întreprinderile respective. Tribunalul constată că întreprinderile nu au demonstrat existența unui raport direct între costurile suplimentare suportate efectiv și cuantumul ajutorului primit. Simpla împrejurare că întreprinderile stabilite în lagună sunt expuse unor costuri mai mari decât cele suportate pe continent nu permite să se deducă faptul că schema nu le conferă niciun avantaj și nu introduce o discriminare față de concurenții lor, în Italia sau în alte state membre.

b) Caracterul selectiv al unui ajutor

În Hotărârea *Țările de Jos/Comisia*, citată anterior, Tribunalul stabilește că sistemul de comercializare a drepturilor de emisie de oxizi de azot (NO_x) adoptat de Regatul Țărilor de Jos nu reprezintă un ajutor de stat. Într-adevăr, pe de o parte, toate instalațiile industriale ale Țărilor de Jos, a căror capacitate termică totală instalată depășește un anumit prag, fără vreo conotație geografică sau sectorială, sunt supuse plafonului de emisie de NO_x stabilit prin măsura în cauză și pot beneficia de avantajul pe care îl conferă posibilitatea de a negocia drepturile de emisie, prevăzută de această măsură. Vizând întreprinderile cele mai poluante, sistemul în cauză utilizează un criteriu obiectiv și conform cu urmărirea obiectivului de protecție a mediului. Pe de altă parte, numai întreprinderile care se încadrează în această schemă sunt obligate să respecte, sub sancțiunea amenzii, o normă de emisie sau o rată de performanță standard strictă. Prin urmare, nu se poate considera că situația de fapt și juridică a întreprinderilor supuse acestui plafon de emisie de NO_x este comparabilă cu aceea a întreprinderilor cărora acest plafon nu li se aplică. În orice caz, presupunând chiar că măsura în cauză realizează o diferențiere între întreprinderi și, prin urmare, este a priori selectivă, această diferență ar rezulta din natura sau din economia sistemului din care face parte și nu ar îndeplini, așadar, condiția selectivității. Într-adevăr, considerații de ordin ecologic justifică distincția între întreprinderile care emit cantități importante de NO_x și celelalte întreprinderi.

În schimb, în Hotărârea *SIC/Comisia*, citată anterior, Tribunalul apreciază că, în speță, Comisia nu a probat în mod corespunzător că anumite avantaje de care a beneficiat RTP (scutirea de cheltuielile notariale, de cheltuielile de înregistrare, precum și de costurile de publicare aferente transformării acestei întreprinderi în societate pe acțiuni pe cale legislativă) nu îndeplinesc condiția selectivității pentru motivul că acestea se justifică prin natura sau prin structura generală a sistemului în care se încadrează. Într-adevăr, pe de o parte, Comisia nu a examinat problema dacă recurgerea la instrumentul legislativ care determina scutirea de cheltuielile notariale nu fusese aleasă în vederea exceptării întreprinderilor publice de la cheltuieli, ci doar se înscria în logica sistemului juridic portughez. Pe de altă parte, Comisia ar fi trebuit să stabilească dacă, potrivit logicii sistemului juridic portughez, transformarea RTP în societate pe acțiuni urma să aibă loc nu printr-o modalitate prevăzută în mod

normal pentru societățile private, și anume printr-un act notarial (cu toate consecințele de drept comun care rezultă din aceasta, referitoare la formalitățile de înregistrare și de publicitate), ci printr-o lege.

Cauza *Government of Gibraltar și Regatul Unit/Comisia* (Hotărârea din 18 decembrie 2008, T-211/04 și T-215/04, nepublicată încă în Repertoriu) a permis Tribunalului să furnizeze noi precizări cu privire la condiția selectivității.

În luna august 2002, Regatul Unit a notificat Comisiei reforma preconizată de guvernul Gibraltarului în privința impozitului pe profit, care consta în instituirea a trei impozite: o taxă de înregistrare, un impozit pe numărul de salariați și un impozit pe ocuparea localurilor profesionale (business property occupation tax, denumită în continuare „BPOT”), contribuția cu privire la ultimele două impozite urmând să fie plafonată la 15 % din profit. Comisia a considerat că această reformă era selectivă în plan regional, deoarece prevedea ca societățile situate în Gibraltar să fie supuse unei impozitări mai reduse decât cele situate în Regatul Unit. Mai mult, aceasta a considerat că trei aspecte ale reformei fiscale erau selective în plan material: în primul rând, condiția de a realiza profit înainte de a fi supus impozitului pe numărul de salariați și BPOT, deoarece favorizează întreprinderile care nu ar realiza profit; în al doilea rând, plafonul de 15 % din profit aplicat în cazul supunerii la plata impozitului pe numărul de salariați și a BPOT, deoarece acest plafon favorizează întreprinderile care, pentru exercițiul fiscal în cauză, ar avea un profit scăzut în raport cu numărul de salariați și cu ocuparea localurilor profesionale; în al treilea rând, impozitul pe numărul de salariați și BPOT, deoarece aceste două impozite favorizează, prin natura lor, întreprinderile care nu ar avea o prezență fizică reală în Gibraltar.

Prin punerea în aplicare a condițiilor enunțate de jurisprudența referitoare la ajutoarele acordate de entitățile infrastatale¹⁷, Tribunalul apreciază că, în speță, cadrul de referință pentru a aprecia selectivitatea regională a reformei fiscale în cauză corespunde exclusiv teritoriului Gibraltarului și că, prin urmare, nu poate fi efectuată nicio comparație cu sistemul aplicabil Regatului Unit.

În ceea ce privește selectivitatea materială, Tribunalul menționează că aprecierea unei măsuri fiscale ca fiind selectivă presupune o analiză în trei etape. Într-o primă etapă, Comisia trebuie să identifice și să examineze regimul „normal” al sistemului fiscal aplicabil în zona geografică ce constituie cadrul de referință relevant. În raport cu acest regim fiscal „normal”, Comisia este obligată, într-o a doua etapă, să stabilească eventualul caracter selectiv al avantajului conferit prin măsura fiscală în cauză. În măsura în care Comisia demonstrează existența unor derogări de la regimul fiscal „normal” care au drept consecință o diferențiere între întreprinderi, statul membru în cauză poate să probeze că această diferențiere este justificată prin natura și prin economia sistemului său fiscal. În această eventualitate, Comisia trebuie să verifice, într-o a treia etapă, dacă aceasta este situația în mod efectiv. În această privință, Tribunalul adaugă faptul că, în ipoteza în care Comisia omite să efectueze primele două etape citate anterior, aceasta nu poate efectua a treia etapă, sub sancțiunea depășirii limitelor controlului său. Într-adevăr, o asemenea abordare ar fi susceptibilă, pe de o parte, să permită Comisiei să se substituie statului membru în

¹⁷ Hotărârea Curții din 6 septembrie 2006, Portugalia/Comisia, C 88/03, Rec., p. I-7115, punctul 67.

cea ce privește stabilirea sistemului său fiscal și a regimului „normal” și, pe de altă parte, să pună astfel statul membru în imposibilitatea de a justifica diferențierile în cauză prin natura și prin economia sistemului fiscal notificat.

Constatând că, în speță, Comisia nici nu a identificat în prealabil regimul „normal” al sistemului fiscal notificat și nici nu a contestat calificarea reținută în această privință de autoritățile din Gibraltar, Tribunalul consideră că acestei instituții îi era imposibil să stabilească faptul că anumite elemente ale sistemului fiscal notificat prezentau un caracter derogatoriu și, prin urmare, a priori selectiv în raport cu regimul „normal”. De asemenea, Tribunalul consideră că îi era imposibil Comisiei să aprecieze în mod corect dacă eventualele diferențieri între întreprinderi puteau fi justificate prin natura sau prin economia sistemului fiscal notificat.

c) Criteriul investitorului privat în economia de piață

În Hotărârea din 17 decembrie 2008, *Ryanair/Comisia* (T-196/04, nepublicată încă în Repertoriu), Tribunalul anulează decizia prin care Comisia a examinat separat două acorduri, încheiate de compania aeriană Ryanair cu Regiunea valonă, proprietara aeroportului din Charleroi, și, respectiv, cu Brussels South Charleroi Airport (denumită în continuare „BSCA”), întreprindere publică controlată de Regiunea valonă, care administrează și exploatează acest aeroport. Potrivit deciziei atacate, aceste două acorduri cuprindeau ajutoare de stat incompatibile cu piața comună. Comisia a constatat în special că Regiunea valonă încheiase primul acord cu Ryanair în calitate de autoritate publică și că, prin urmare, rolul său în acest acord nu putea să fie examinat în temeiul principiului investitorului privat în economia de piață. Mai întâi, Tribunalul arată că, întrucât BSCA este o entitate care depindea din punct de vedere economic de Regiunea valonă, Comisia ar fi trebuit să le considere drept o singură entitate. În continuare, Tribunalul constată că, prin încheierea acordului cu Ryanair, Regiunea valonă a exercitat o activitate de natură economică. Astfel, simplul fapt că respectiva activitate este executată pe domeniul public nu presupune că aceasta intră în domeniul exercitării prerogativelor de putere publică. Pe de altă parte, simplul fapt că Regiunea valonă dispune de competențe de natură administrativă în domeniul stabilirii redevențelor aeroportuare nu exclude posibilitatea ca examinarea unui sistem de rabaturi la respectivele redevențe să trebuiască să fie efectuată în lumina principiului investitorului privat în economia de piață.

d) Aplicarea *ratione temporis* a derogărilor de la interdicția ajutoarelor de stat

În cauza *SIDE/Comisia* (Hotărârea Tribunalului din 15 aprilie 2008, T-348/04, nepublicată încă în Repertoriu), Comisia aplicase derogarea privitoare la măsurile destinate să promoveze cultura și conservarea patrimoniului, prevăzută la articolul 87 alineatul (3) litera (d) CE, dispoziție intrată în vigoare la 1 noiembrie 1993, în cazul unui ajutor acordat de Franța înainte de această dată. După ce a reamintit că normele comunitare de drept substanțial nu vizează, în principiu, situații apărute anterior intrării lor în vigoare și a precizat că această concluzie se impune independent de efectele favorabile sau nefavorabile pe care aceste norme le-ar putea avea pentru persoanele interesate, Tribunalul apreciază, pe de

o parte, că orice nou ajutor de stat este în mod necesar incompatibil cu piața comună dacă ar fi susceptibil să denatureze concurența în perioada în care a fost plătit și dacă nu ar fi acoperit de nicio derogare, iar, pe de altă parte, că, odată produse efectele sale, caracterul compatibil sau incompatibil al ajutorului în cauză cu piața comună este dobândit definitiv. Prin urmare, având în vedere că analiza compatibilității cu piața comună a unui ajutor nu necesită numai să se aprecieze dacă, în momentul adoptării deciziei în cauză, interesul comunitar impunea ca ajutorul să fie restituit sau să nu fie restituit, Comisia trebuie să verifice de asemenea dacă, în perioada în care a fost plătit ajutorul în cauză, acesta era susceptibil să denatureze concurența. Pe baza acestor considerații, Tribunalul concluzionează că, aplicând derogarea mai sus menționată perioadei anterioare datei de 1 noiembrie 1993, Comisia a săvârșit o eroare de drept.

e) Servicii de interes economic general

Cauza *BUPA și alții/Comisia* (Hotărârea Tribunalului din 12 februarie 2008, T-289/03, nepublicată încă în Repertoriu) a permis Tribunalului să dezvolte jurisprudența sa care urmărește să stabilească în ce măsură compensațiile pe care o întreprindere le primește în schimbul unui serviciu de interes economic general (denumit în continuare „SIEG”) pe care aceasta îl asigură reprezintă sau nu reprezintă un ajutor de stat. Litigiul privea organizarea sistemului de asigurare de sănătate privată (denumită în continuare „ASP”) în Irlanda, care, între 1994 și 1996, a făcut obiectul unei liberalizări, în contextul căreia Voluntary Health Insurance Board (VHI) a intrat în concurență cu alți operatori, printre care și reclamanta. În cadrul acestei liberalizări, a fost prevăzută stabilirea unui sistem de egalizare a riscurilor (denumit în continuare „RES”), administrat de Health Insurance Authority (denumită în continuare „HIA”). RES reprezintă, în esență, un mecanism care prevede, pe de o parte, plata unei taxe către HIA de către asiguratorii ASP care prezintă un profil de risc mai redus decât profilul de risc mediu al pieței și, pe de altă parte, plata corespunzătoare de către HIA asiguratorilor ASP care prezintă un profil de risc mai ridicat decât profilul mediu. Mecanismul precizează diferitele praguri de declanșare a plăților RES. Comisia, sesizată cu o plângere din partea BUPA, precum și cu notificarea RES din partea Irlandei, a decis că plățile care decurg din RES constituiau o despăgubire menită să compenseze obligații de SIEG, și anume obligații care au ca scop asigurarea unui nivel minim de servicii ASP oricărei persoane care locuiește în Irlanda, la același preț, indiferent de starea lor de sănătate, de vârstă sau de sex (denumite în continuare „obligațiile ASP”) ¹⁸.

Tribunalul apreciază că, deși la data analizei Comisiei nu fusese pronunțată încă Hotărârea Curții din 24 iulie 2003, *Altmark Trans și Regierungspräsidium Magdeburg* ¹⁹ (denumită în continuare „Hotărârea Altmark”), se impunea ca legalitatea deciziei atacate să fie examinată în lumina celor patru condiții pe care Curtea le-a enunțat în această hotărâre (denumite în continuare „condițiile Altmark”). Astfel, pe de o parte, Curtea nu a limitat în timp aplicarea enunțurilor făcute în Hotărârea Altmark, iar, pe de altă parte, interpretarea de către Curte a unei dispoziții de drept comunitar se limitează la lămurirea și la precizarea semnificației și a sferei acesteia, astfel cum ar fi trebuit înțeleasă și aplicată, inclusiv de

¹⁸ Decizia C (2003) 1322 final din 13 mai 2003 (ajutorul de stat N 46/2003-Irlanda).

¹⁹ C-280/00, Rec., p. I-7747.

instituțiile comunitare, de la momentul intrării sale în vigoare. Tribunalul precizează că, în speță, condițiile Altmark, care, pe de altă parte, au o sferă de aplicare care se suprapune într-o mare măsură cu cea a criteriilor prevăzute la articolul 86 alineatul (2) CE, trebuie să fie aplicate conform spiritului și finalității care au condus la enunțarea acestora, dar în mod corespunzător cu datele particulare ale prezentei cauze.

În cadrul primei condiții Altmark, potrivit căreia întreprinderea beneficiară a compensației trebuie să fie însărcinată efectiv cu executarea unor obligații de serviciu public definite în mod clar, Tribunalul constată că dreptul comunitar nu oferă nici o definiție legală clară și precisă a noțiunii de misiune de SIEG, nici un concept juridic statornic care să stabilească, în mod definitiv, condițiile care trebuie îndeplinite pentru ca un stat membru să poată invoca în mod valabil existența și protecția unei misiuni de SIEG. Astfel, statele membre au o largă putere de apreciere cu privire la definirea a ceea ce acestea consideră a fi SIEG, iar această definiție nu poate fi contestată de Comisie decât în cazul unei erori vădite. Această largă putere de apreciere nu implică totuși faptul că un stat membru este exonerat de obligația de a veghea ca misiunea de SIEG pe care o invocă să respecte anumite criterii minime (în special, prezența unui act de putere publică care îi investeste pe operatorii în cauză cu misiunea respectivă, precum și caracterul universal și obligatoriu al acesteia) comune oricărei misiuni de SIEG în sensul Tratatului CE și să demonstreze că aceste criterii sunt îndeplinite în speță. Absența dovezii din partea statului membru în sensul că aceste criterii sunt îndeplinite poate constitui o eroare vădită de apreciere pe care Comisia trebuie să o sancționeze. În plus, statul membru trebuie să indice motivele pentru care consideră că serviciul în cauză merită, prin caracterul său specific, să fie calificat drept SIEG. Într-adevăr, în lipsa unei astfel de motivări, nu ar fi posibil un control, chiar și marginal, din partea instituțiilor comunitare. Pe de altă parte, Tribunalul precizează că atribuirea unei misiuni de SIEG nu presupune automat acordarea în favoarea operatorului însărcinat a unui drept special sau exclusiv în vederea exercitării acestuia și că această atribuire poate consta de asemenea într-o obligație impusă unei multitudini sau chiar tuturor operatorilor activi pe aceeași piață. În schimb, condițiile indispensabile pentru a caracteriza existența unei misiuni de SIEG sunt caracterul său obligatoriu și caracterul său universal: dacă primul implică faptul că prestatorul este obligat să contracteze, în condiții constante, fără a putea respinge cealaltă parte contractantă, cel de al doilea nu presupune că serviciul în cauză trebuie să fie în mod obligatoriu furnizat totalității populației unui stat membru, cu condiția ca acesta să fie oferit la tarife uniforme și nediscriminatorii și în condiții de calitate similare pentru toți clienții. Prin aplicarea acestor criterii la situația din speță, Tribunalul apreciază că RES îndeplinește prima condiție Altmark.

În ceea ce privește a doua condiție Altmark, care prevede că parametrii pe baza cărora este calculată compensația pentru exercitarea misiunii de SIEG trebuie stabiliți în prealabil în mod obiectiv și transparent, Tribunalul constată că această condiție este de asemenea îndeplinită în speță. Astfel, eventuala prerogativă a autorităților irlandeze cu privire la calcularea plăților RES nu ar fi în sine incompatibilă cu existența unor parametri obiectivi și transparenți. Pe de altă parte, doar complexitatea formulelor economice și matematice care guvernează calculele de efectuat nu afectează caracterul precis și clar stabilit al parametrilor pertinenti.

În cadrul examinării celei de a treia condiții Altmark, potrivit căreia compensația trebuie să fie necesară și proporțională în raport cu costurile ocazionate de executarea misiunii de

SIEG, Tribunalul observă că plățile RES nu au în vedere compensarea unor eventuale costuri sau supracosturi legate de o prestare precisă a anumitor servicii ASP, ci doar egalizarea sarcinilor suplimentare care se consideră că rezultă dintr-o variabilă negativă a profilului de risc al unui asigurător ASP în raport cu profilul de risc mediu al pieței. Aceasta nu implică totuși încălcarea condiției respective. Astfel, atât timp cât sistemul de compensare din speță diferă radical, în special, de cel examinat în Hotărârea Altmark, acesta nu poate respecta în mod strict a treia condiție Altmark, care impune posibilitatea stabilirii costurilor ocazionate de executarea unei obligații de SIEG. Cu toate acestea, cuantificarea supracosturilor prin intermediul unei comparații între profilul de risc real al unui asigurător ASP și un profil de risc mediu al pieței, având în vedere cuantumul rambursate de toți asigurătorii ASP supuși RES, este conformă finalității și spiritului condiției menționate, calculul compensației întemeindu-se pe elemente obiective concrete, identificabile și controlabile în mod clar.

În ceea ce privește a patra condiție Altmark, potrivit căreia costurile suportate pentru executarea misiunii SIEG trebuie să corespundă cu cele ale unei întreprinderi eficiente, Tribunalul apreciază că, în speță, Comisia putea considera în mod valabil că nu era necesară o comparație între beneficiarii potențiali ai plăților RES și un operator eficient. Este necesar să se țină seama de faptul că respectiva condiție nu este aplicabilă în mod strict sistemului RES, datorită următoarelor două elemente specifice: caracterul neutru al sistemului de compensare constituit de RES în raport cu veniturile și cu beneficiile asigurătorilor ASP și particularitatea supracosturilor legate de un profil de risc negativ al asigurătorilor respectivi²⁰.

Alte hotărâri au permis Tribunalului să completeze în 2008 grila de analiză aplicabilă compensațiilor referitoare la îndeplinirea unui SIEG.

În Hotărârea din 1 iulie 2008, *Deutsche Post/Comisia* (T-266/02, nepublicată încă în Repertoriu, în recurs), Tribunalul subliniază mai întâi că, în cazul în care resursele de stat au fost acordate în compensarea costurilor suplimentare legate de îndeplinirea unui SIEG cu respectarea condițiilor Altmark, Comisia nu poate, fără să riște să priveze articolul 86 alineatul (2) CE de orice efect util, să califice resursele publice acordate drept ajutor de stat dacă valoarea totală a acestora rămâne mai scăzută decât costurile suplimentare ocazionate de îndeplinirea misiunii de SIEG. Astfel, în situația în care Comisia omite să verifice dacă valoarea compensațiilor depășește costurile suplimentare legate de un SIEG, aceasta nu demonstrează în mod temeinic că această compensație conferă un avantaj în sensul articolului 87 alineatul (1) CE și este astfel susceptibilă să constituie un ajutor de stat. Pe de altă parte, în cazul în care Comisia nu a efectuat nicio examinare și nicio evaluare în acest sens, instanța comunitară nu poate efectua, în locul instituției menționate, o examinare pe care aceasta din urmă nu a realizat-o niciodată, pentru a identifica concluziile la care ar fi ajuns aceasta prin analiza sa.

²⁰ În Hotărârea *Hotel Cipriani și alții/Comisia*, citată anterior, Tribunalul confirmă că, în ceea ce privește deciziile adoptate de Comisie anterior Hotărârii Altmark, se impune să se examineze dacă abordarea de ansamblu urmărită este compatibilă cu esența condițiilor Altmark.

În Hotărârea *SIC/Comisia*, citată anterior, Tribunalul declară că Republica Portugheză nu era obligată să organizeze o procedură de licitație înainte de atribuirea SIEG de televiziune către RTP. Într-adevăr, specificitatea de serviciu public a radiodifuziunii, în special legătura sa cu nevoile democratice, sociale și culturale ale fiecărei societăți, explică și justifică faptul că un stat membru nu este obligat să organizeze o procedură de licitație în vederea atribuirii SIEG al radiodifuziunii, cel puțin atunci când decide să asigure el însuși acest serviciu public prin intermediul unei societăți publice, precum în cazul de față.

Tribunalul arată că statele membre sunt competente pentru a defini SIEG de radiodifuziune într-o modalitate care să cuprindă difuzarea unei game largi de programe, autorizând operatorul care are sarcina de a îndeplini acest SIEG să desfășoare activități comerciale, precum vânzarea de spații publicitare. În altă situație, definirea însăși a SIEG de radiodifuziune ar depinde de modul acestuia de finanțare, cu toate că un SIEG, prin ipoteză, se definește în funcție de interesul general pe care urmărește să îl îndeplinească, iar nu în funcție de mijloacele care îi vor asigura prestarea.

În ceea ce privește controlul respectării de către RTP a mandatului său de serviciu public, Tribunalul a precizat că numai statul membru putea aprecia respectarea de către radiodifuzorul serviciului public a standardelor de calitate definite în mandatul său. Comisia trebuie să se limiteze la constatarea existenței, la nivel național, a unui mecanism de control independent, ceea ce era cazul în speță. În ceea ce privește proporționalitatea finanțărilor față de costurile serviciului public, Tribunalul apreciază că, prin faptul că nu a solicitat Republicii Portugheze comunicarea anumitor rapoarte de audit al RTP, Comisia a încălcat obligația de examinare. Astfel, Comisia nu poate să nu solicite să îi fie comunicate informații care rezultă a fi de natură să confirme sau să infirme alte informații pertinente pentru examinarea măsurii în cauză, însă a căror fiabilitate nu poate fi considerată ca fiind suficient de dovedită.

În Hotărârea *TV 2/Danmark și alții/Comisia*, citată anterior, Tribunalul precizează, în plus, că SIEG de radiodifuziune nu trebuie să se limiteze în mod necesar la difuzarea de emisiuni nerentabile. Afirmația potrivit căreia întreprinderea TV 2 care are sarcina de a efectua SIEG (TV 2) ar fi determinată în mod inevitabil să recurgă la subvenționarea activității comerciale proprii prin finanțarea serviciului public de către stat este considerată de Tribunal ca făcând trimitere, cel mult, la un risc pe care statele membre trebuie să îl prevină, iar Comisia, eventual, să îl sancționeze. Pe de altă parte, cu privire la libertatea de care beneficiază TV 2 din partea autorităților daneze în ceea ce privește definiția concretă a programelor sale, Tribunalul constată că nu este nicidecum anormal ca un operator de serviciu public să se bucure, cu condiția să respecte exigențele calitative, de o independență editorială în raport cu puterea politică în alegerea programelor.

f) **Ajutoare care urmăresc repararea pagubelor provocate de evenimente extraordinare**

Potrivit articolului 87 alineatul (2) litera (b) CE, trebuie să fie declarate compatibile cu piața comună ajutoarele acordate pentru repararea pagubelor provocate de evenimente extraordinare.

În urma atentatelor din 11 septembrie 2001, Comisia a adoptat, la 10 octombrie 2001, o comunicare²¹ în care a apreciat că această dispoziție putea să autorizeze indemnizarea, în special, pentru costurile determinate de închiderea spațiului aerian american în perioada 11-14 septembrie 2001. În Hotărârea din 25 iunie 2008, *Olympiaki Aeroporia Ypiresies/Comisia* (T-268/06, nepublicată încă în Repertoriu), Tribunalul anulează în parte decizia Comisiei prin care se declară incompatibilă cu piața comună partea din ajutoarele acordate de Republica Elenă pentru a repara pierderile determinate de anularea unor zboruri prevăzute în afara perioadei menționate de respectiva comunicare. Tribunalul apreciază că, dacă articolul 87 alineatul (2) litera (b) CE permite să fie compensate numai dezavantajele economice cauzate direct de evenimente extraordinare, existența unei legături directe poate să fie recunoscută chiar dacă paguba s-a produs, ca în speță, la puțin timp după expirarea perioadei mai sus menționate.

3. Norme procedurale

În sfârșit, jurisprudența din 2008 permite clarificarea obligațiilor care revin Comisiei în cazul în care aceasta adoptă o a doua decizie privitoare la un ajutor de stat, care a făcut obiectul unei decizii anulate de Tribunal. În Hotărârea *Alitalia/Comisia*, citată anterior, Tribunalul apreciază că nu există, în sarcina Comisiei, nicio obligație de a iniția din nou, într-un astfel de caz, procedura oficială de investigare, nelegalitățile sancționate de Tribunal nefiind anterioare față de momentul inițierii procedurii. În plus, Comisia nu este obligată să ofere din nou terților interesați, al căror drept de a-și expune observațiile a fost asigurat, în cadrul primei decizii, prin publicarea unei comunicări în Jurnalul Oficial cu privire la decizia sa de a iniția o procedură oficială de investigare, aceeași posibilitate cu ocazia adoptării celei de a doua decizii.

Marca comunitară

Deciziile privitoare la aplicarea Regulamentului (CE) nr. 40/94²² continuă să reprezinte în anul 2008 un număr important (171) între cauzele soluționate de Tribunal, deși acestea constituie un procent mai scăzut prin raportare la cel înregistrat în 2007.

1. Motive absolute de refuz al înregistrării

În Hotărârea din 12 noiembrie 2008, *Lego Juris/OAPI – Mega Brands (cărămida Lego)* (T-270/06, nepublicată încă în Repertoriu), privind o procedură de declarare a nulității, Tribunalul se pronunță pentru prima dată cu privire la domeniul de aplicare al motivului absolut de refuz prevăzut la articolul 7 alineatul (1) litera (e) punctul (ii) din Regulamentul nr. 40/94, potrivit căruia se refuză înregistrarea semnelor constituite exclusiv din forma produsului necesară pentru obținerea unui rezultat tehnic. Tribunalul apreciază că

²¹ COM (2001) 574 final.

²² Regulamentul (CE) nr. 40/94 al Consiliului din 20 decembrie 1993 privind marca comunitară (JO L 11, p. 1, Ediție specială, 17/vol. 1, p. 146).

dispoziția respectivă se opune înregistrării oricărei forme constituite exclusiv, în ceea ce privește caracteristicile esențiale ale acesteia, din forma produsului, care, din punct de vedere tehnic, constituie cauza obținerii rezultatului tehnic urmărit și este suficientă în acest sens, chiar dacă acest rezultat poate fi obținut prin alte forme care folosesc aceeași sau o altă soluție tehnică. Aceste caracteristici trebuie să fie determinate în mod obiectiv, plecând de la reprezentarea grafică a formei în cauză și de la eventualele descrieri depuse în momentul prezentării cererii de înregistrare a mărcii, și nu pe baza percepției consumatorului țintă.

În cadrul unei alte proceduri de declarare a nulității, în Hotărârea din 15 octombrie 2008, *Powerserv Personalservice/OAPI – Manpower (MANPOWER)* (T-405/05, nepublicată încă în Repertoriu, în recurs), Tribunalul oferă precizări cu privire la aria geografică în care publicul relevant poate percepe ca fiind descriptiv semnul constituit din cuvântul englez „manpower”. În această privință, Tribunalul apreciază că această situație se poate întâlni chiar și în statele membre neanglofone, cu condiția ca, în primul rând, acest cuvânt englez să fi intrat în limba țării în discuție și să poată să fie utilizat în locul termenului existent în această limbă care are sensul de „forță de muncă” sau de „mână de lucru” sau ca, în al doilea rând, în contextul dat al produselor și al serviciilor protejate de marca MANPOWER, engleza să fie utilizată, fie și numai alternativ cu limba națională, în raportul cu persoanele care fac parte din publicul relevant. În temeiul acestor criterii, Tribunalul concluzionează că este întemeiată aprecierea camerei de recurs conform căreia semnul în cauză este descriptiv în Germania și în Austria, în timp ce este neîntemeiată această apreciere cu privire la Țările de Jos, la Suedia și la Danemarca. Alte dezvoltări cu privire la rolul cunoașterii limbilor de către publicul relevant figurează în Hotărârea din 26 noiembrie 2008, *New Look/OAPI (NEW LOOK)* (T-435/07, nepublicată în Repertoriu), în care Tribunalul apreciază că, întrucât este un fapt notoriu înțelegerea de bază a limbii engleze de către publicul larg al țărilor scandinave, al Țărilor de Jos și al Finlandei, camera de recurs a putut considera în mod întemeiat că semnul NEW LOOK, expresie banală care aparține englezei curente și nu prezintă nicio dificultate lingvistică, este lipsit de caracter distinctiv în aceste țări.

O altă contribuție marcantă a jurisprudenței din acest an în acest domeniu privește domeniul de aplicare al trimiterii menționate la articolul 7 alineatul (1) litera (h) din Regulamentul nr. 40/94, cu privire la motivele absolute de refuz prevăzute la articolul 6 ter din Convenția de la Paris²³. În cauza în care s-a pronunțat Hotărârea din 28 februarie 2008, *American Clothing Associates/OAPI* (Reprezentarea unei frunze de arțar) (T-215/06, nepublicată încă în Repertoriu, în recurs), declanșată de o acțiune introdusă de o întreprindere căreia Oficiul pentru Armonizare în cadrul Pieței Interne (mărci, desene și modele industriale) (denumit în continuare „OAPI”) i-a refuzat înregistrarea unui semn constituit în special dintr-o frunză de arțar, pentru motivul că aceasta figurează pe drapelul canadian, Tribunalul apreciază că, datorită distincției pe care convenția menționată o stabilește între „mărcile de fabrică sau de comerț” și „mărcile de serviciu”, articolul 6 ter litera (a) din această convenție, care impune refuzarea înregistrării, în special, a drapelurilor și a altor embleme de stat, nu se aplică „mărcilor de serviciu”. Într-adevăr, dacă legiuitorul comunitar ar fi avut intenția să extindă această interdicție la mărcile privind serviciile, acesta nu s-ar fi limitat doar să facă referire la articolul 6 ter din Convenția de la Paris, ci ar fi menționat această interdicție

²³ Convenția de la Paris pentru protecția proprietății industriale din 20 martie 1883, astfel cum a fost revizuită și modificată (Recueil des traités des Nations unies, vol. 828, nr. 11847, p. 108).

chiar în textul articolului 7 din Regulamentul nr. 40/94. În plus, Tribunalul stabilește că, spre deosebire de ceea ce este prevăzut pentru aprecierea caracterului distinctiv al unei mărci complexe, în temeiul articolului 6 ter din Convenția de la Paris, trebuie avut în vedere fiecare dintre elementele respectivei mărci, fiind suficient ca unul dintre ele să reprezinte o emblemă de stat sau o imitație pentru a împiedica înregistrarea mărcii vizate, indiferent de percepția sa de ansamblu. În sfârșit, aplicarea articolului 6 ter alineatul (1) litera (a) din Convenția de la Paris nu este condiționată de posibilitatea pentru publicul vizat de a fi în eroare cu privire la originea produselor desemnate de marca solicitată sau cu privire la existența unei legături între titularul acestei mărci și statul a cărui emblemă figurează în respectiva marcă.

În Hotărârea din 9 iulie 2008, *Hartmann/OAPI (E)* (T-302/06, nepublicată în Repertoriu), Tribunalul furnizează o precizare importantă pentru jurisprudența conform căreia OAPI poate să își întemeieze analiza pe o situație de fapt care rezultă din experiența practică dobândită în mod general din comercializarea unor produse de larg consum, fără să fie obligat să prezinte exemple dintr-o astfel de experiență. Tribunalul apreciază că, întrucât produsele vizate de marca solicitată au fost definite de instanțele OAPI ca nefiind destinate unui consum larg, ci unui public specializat, nu se poate admite ca aceste instanțe să își întemeieze analiza pe fapte concrete susceptibile să fie cunoscute de orice persoană.

O serie de hotărâri permit Tribunalului să precizeze legătura care trebuie să existe între o marcă și produsele sau serviciile vizate pentru ca aceasta să fie considerată descriptivă, în special Hotărârea din 2 aprilie 2008, *Eurocopter/OAPI (STEADYCONTROL)* (T-181/07, nepublicată în Repertoriu), Hotărârea din 24 septembrie 2008, *HUP Usługi Polska/OAPI – Manpower (I. T.@MANPOWER)* (T-248/05, nepublicată în Repertoriu, în recurs), Hotărârea din 15 octombrie 2008, *REWE-Zentral/OAPI (Port Louis)* (T-230/06, nepublicată în Repertoriu), Hotărârea din 25 noiembrie 2008, *CFCMCEE/OAPI (SURFCARD)* (T-325/07, nepublicată în Repertoriu), și Hotărârea din 2 decembrie 2008, *Ford Motor/OAPI (FUN)* (T-67/07, nepublicată încă în Repertoriu). În special, în această din urmă hotărâre, Tribunalul constată că raportul dintre sensul cuvântului „fun”, pe de o parte, și vehiculele terestre cu motor, precum și piesele și părțile constitutive ale acestora, pe de altă parte, nu este suficient de direct și de concret pentru ca înregistrarea mărcii solicitate să poată să fie refuzată, contrar celor dispuse de camera de recurs.

În sfârșit, în Hotărârea din 12 martie 2008, *Compagnie générale de diététique/OAPI (GARUM)* (T-341/06, nepublicată în Repertoriu), Tribunalul precizează că analiza caracterului distinctiv al unui semn trebuie să se refere la o experiență de piață concretă și actuală sau, cel puțin, foarte probabilă și suficient de apropiată în timp. În schimb, nu poate să fie suficientă o evoluție presupusă, chiar ipotetică, fără niciun raport cu elemente concrete și verificabile.

2. Motive relative de refuz al înregistrării

Contenciosul dintre societatea cehă Budějovický Budvar și societatea americană Anheuser-Busch a determinat Tribunalul, la fel ca în 2007, să interpreteze, în Hotărârea din 16 decembrie 2008, *Budějovický Budvar/OAPI – Anheuser-Busch (BUD)* (T-225/06, T-255/06, T-257/06 și T-309/06, nepublicată încă în Repertoriu), articolul 8 alineatul (4)

din Regulamentul nr. 40/94, care permite formularea unei opoziții împotriva înregistrării unei mărci comunitare prin invocarea unui semn anterior, altul decât o marcă. Mai întâi, Tribunalul arată că OAPI trebuie să ia în considerare drepturile anterioare protejate în statele membre, fără să poată contesta calificarea lor. Astfel, atât timp cât protecția acordată în Austria și în Franța denumirii de origine „bud” este validă în temeiul legislațiilor naționale ale acestor state, OAPI trebuie să țină seama de efectele acestei protecții. În continuare, Tribunalul constată că OAPI, în loc să aplice prin analogie articolul 43 din Regulamentul nr. 40/94 și să impună Budějovický Budvar demonstrarea utilizării „serioase” a denumirilor „bud”, ar fi trebuit să verifice dacă semnele în cauză erau utilizate în contextul unei activități comerciale care urmărea un avantaj economic, și nu în domeniul privat, indiferent de teritoriul vizat prin această utilizare. Tribunalul consideră că societatea cehă a reușit să probeze că denumirile în cauză sunt utilizate în comerț. Mai mult, Tribunalul constată că OAPI a săvârșit o eroare prin faptul că nu a ținut seama de toate elementele de fapt și de drept pertinente pentru a determina dacă legislațiile naționale în cauză permit Budějovický Budvar să interzică utilizarea unei mărci mai recente.

Una dintre celelalte contribuții principale ale jurisprudenței din 2008 în materie privește problema similitudinii produselor și/sau a serviciilor vizate de marca anterioară și de marca solicitată în vederea aprecierii existenței unui risc de confuzie. În Hotărârea din 18 iunie 2008, *Coca-Cola/OAPI – San Polo (MEZZOPANE)* (T-175/06, nepublicată încă în Repertoriu), în primul rând, Tribunalul constată că nu există decât o similitudine redusă între vin și bere. Deși vinul și berea pot satisface, în parte, aceeași nevoie de a savura o băutură în timpul mesei sau al unui aperitiv, consumatorul relevant le percepe ca fiind produse distincte. Pe de altă parte, nu există niciun element care să permită să se concluzioneze că un cumpărător al unuia dintre aceste produse ar ajunge să îl cumpere și pe celălalt și că acestea ar fi astfel complementare. În schimb, ținând totuși seama de diferențele de preț, vinul și berea sunt, într-o anumită măsură, concurente.

În Hotărârea din 4 noiembrie 2008, *Group Lottuss/OAPI – Ugly (COYOTE UGLY)* (T-161/07, nepublicată în Repertoriu), Tribunalul constată existența unei mari complementarități între „beri”, pe de o parte, și „serviciile de bar cu cocktail”, precum și „serviciile de divertisment, servicii de discotecă, cluburi de noapte”, pe de altă parte. Într-adevăr, berile sunt consumate pentru a stinge setea sau pentru plăcere, în timp ce aceste servicii acoperă activitatea constând în pregătirea și în servirea băuturilor alcoolizate într-un loc în care persoanele se deplasează pentru a se amuza. Prin urmare, Tribunalul consideră că OAPI poate să constate în mod întemeiat existența unui grad scăzut de similitudine între aceste produse și aceste servicii. Situația este diferită în ceea ce privește similitudinea între beri și „activitățile culturale”, acestea din urmă prezentând un raport mult mai redus de complementaritate cu berea decât serviciile menționate mai sus.

Complementaritatea dintre produse și servicii constituie de asemenea obiectul altor două hotărâri, pronunțate cu privire la proceduri de declarare a nulității. În Hotărârea din 24 septembrie 2008, *Oakley/OAPI – Venticinque (O STORE)* (T-116/06, nepublicată încă în Repertoriu), Tribunalul stabilește că raportul dintre serviciile furnizate în cadrul comerțului cu amănuntul cu anumite articole vestimentare și aceleași articole se caracterizează printr-o legătură strânsă, în sensul că produsele sunt importante, chiar indispensabile pentru desfacerea serviciilor respective. Într-adevăr, acestea din urmă sunt furnizate cu ocazia vânzării produselor menționate, iar comerțul cu amănuntul cuprinde orice activitate

desfășurată de operator în scopul de a incita încheierea unui act de vânzare. În schimb, această legătură nu există în cazul în care serviciile de vânzare vizate de o marcă privesc accesorii, iar cealaltă marcă vizează articole vestimentare și produse din piele.

În Hotărârea din 12 noiembrie 2008, *Weiler/OAPI – IQNet Association – The International Certification Network (Q2WEB)* (T-242/07, nepublicată în Repertoriu), pentru a-și motiva constatarea potrivit căreia produsele și serviciile în cauză vizate de marca Q2WEB pot să fie toate utilizate și/sau furnizate în mod asociat sau consecutiv pentru a furniza consumatorilor serviciile în cauză vizate de marca Q2WEB Certified Site, Tribunalul arată că prestatorii de servicii de telecomunicații, în special de servicii de telecomunicații prin intermediul internetului, astfel cum sunt cele vizate de marca Q2WEB Certified Site, furnizează în general clienților lor un program de calculator, precum și un serviciu de întreținere și de actualizare a acestui program, care este, așadar, prin ipoteză, important pentru utilizarea serviciului de telecomunicații furnizat, și că astfel de programe de calculator și servicii fac parte din produsele și din serviciile vizate de marca Q2WEB.

Jurisprudența din acest an cuprinde, pe de altă parte, contribuții referitoare la comparația conceptuală dintre semnele în conflict în cadrul procedurilor *inter partes*. Cu ocazia pronunțării asupra similitudinii dintre semnele verbale EL TIEMPO și TELETIEMPO, Tribunalul apreciază, în Hotărârea din 22 aprilie 2008, *Casa Editorial el Tiempo/OAPI – Instituto Nacional de Meteorología (EL TIEMPO)* (T-233/06, nepublicată în Repertoriu), că nimic din textul descrierii produselor și a serviciilor în cauză nu permite să se considere că respectivul cuvânt „tiempo” va fi automat interpretat în accepțiunea sa cronologică pentru marca solicitată și în accepțiunea sa climatologică pentru mărcile anterioare.

Pe de altă parte, în Hotărârea din 2 decembrie 2008, *Harman International Industries/OAPI – Becker (Barbara Becker)* (T-212/07, nepublicată încă în Repertoriu), Tribunalul apreciază că, în cazul în care o marcă verbală este constituită din două elemente, dintre care unul este comun cu unicul element al unei alte mărci verbale, pentru a constata un risc de confuzie, nu este necesar ca elementul comun mărcilor în conflict să constituie elementul dominant în impresia de ansamblu produsă de marca compusă. Într-adevăr, dacă s-ar impune o astfel de condiție, chiar dacă elementul comun are o poziție distinctivă autonomă în cadrul mărcii compuse, titularul mărcii anterioare ar fi lipsit de dreptul exclusiv conferit de această marcă.

În sfârșit, Tribunalul precizează care este nivelul de atenție al consumatorului mediu atunci când cumpără un element de mobilier mai ieftin. Având în vedere că acest consumator acționează pe baza unei serii de considerații funcționale și estetice, pentru a crea o armonie cu celelalte elemente de mobilier de care dispune deja, în Hotărârea din 16 ianuarie 2008, *Inter-IKEA/OAPI – Waibel (idea)* (T-112/06, nepublicată în Repertoriu), Tribunalul apreciază că, deși actul de cumpărare în sens strict poate să fie efectuat în mod rapid în cazul anumitor piese de mobilier, procesul de comparare și de reflecție care precedă alegerea impune, prin definiție, un nivel ridicat de atenție.

3. Aspecte de formă și de procedură

a) Proba utilizării serioase a mărcii anterioare

În Hotărârea din 10 septembrie 2008, *Boston Scientific/OAPI – Terumo (CAPIO)* (T-325/06, nepublicată în Repertoriu), Tribunalul apreciază că valoarea probantă a cifrelor cuprinse în lista de vânzări a produselor acoperite de marca anterioară, furnizată OAPI de către titularul acesteia, poate să fie stabilită prin alte mijloace decât actul notarial sau declarația menționate la articolul 76 alineatul (1) din Regulamentul nr. 40/94 și la norma 22 din Regulamentul (CE) nr. 2868/95²⁴. Faptul că anumite elemente ale facturilor corespunzătoare acestor vânzări figurează în listă demonstrează coerența și autenticitatea sa. Pe de altă parte, întocmirea unei facturi indică faptul că marca anterioară a fost utilizată public și spre exterior, și nu numai în interiorul întreprinderii titulare sau într-o rețea de distribuție posedată sau controlată de aceasta.

În Hotărârea din 26 noiembrie 2008, *Rajani/OAPI – Artoz-Papier (ATOZ)* (T-100/06, nepublicată în Repertoriu), Tribunalul examinează problema datei care trebuie luată în considerare în temeiul *dies a quo* pentru calcularea perioadei de cinci ani în cursul căreia o marcă anterioară nu poate fi supusă probei utilizării serioase, în cazul în care această marcă a făcut obiectul unei cereri de înregistrare internațională la Organizația Internațională a Proprietății Intelectuale (OMPI), depusă la o anumită dată, dar i s-a acordat beneficiul protecției într-un stat membru la o dată posterioară. După ce a constatat că problema intră în domeniul de aplicare al dreptului național în cauză, Tribunalul apreciază că, dacă, în temeiul acestui drept, protecția este refuzată provizoriu unei mărci înregistrate la nivel internațional, dar este acordată ulterior, înregistrarea este considerată ca fiind deja efectuată la data primirii de către OAPI a notificării finale privitoare la acordarea protecției.

b) Continuitate funcțională

Tribunalul pune în aplicare principiile stabilite în Hotărârea Curtții din 13 martie 2007, *OAPI/Kaul*²⁵, precizând, în Hotărârea din 17 iunie 2008, *El Corte Inglés/OAPI – Abril Sánchez și Ricote Saugar (BOOMERANG^{TV})* (T-420/03, nepublicată încă în Repertoriu), că, deși camera de recurs nu este obligată să ia în considerare elementele de fapt și probele prezentate pentru prima dată în fața sa, trebuie totuși să se verifice dacă, prin refuzul său, aceasta a încălcat articolul 74 alineatul (2) din Regulamentul nr. 40/94, considerând că nu are nicio marjă de apreciere în această privință. Tribunalul consideră că natura faptelor și a dovezilor în cauză nu este decât unul dintre elementele care pot fi luate în considerare în cadrul exercitării de către OAPI a puterii de apreciere care îi revine. Întrucât camera de recurs s-a întemeiat pe faptul că reclamantei i-a fost acordată posibilitatea de a prezenta documentele în cauză în fața diviziei de opoziție, aceasta a considerat în mod implicit că circumstanțele din speță nu permiteau ca documentele respective să fie luate în considerare. Astfel, camera de recurs

²⁴ Regulamentul (CE) nr. 2868/95 al Comisiei din 13 decembrie 1995 de punere în aplicare a Regulamentului (CE) nr. 40/94 al Consiliului privind marca comunitară (JO L 303, p. 1, Ediție specială, 17, vol. 1, p. 189).

²⁵ C-29/05 P, Rec., p. I-2213.

nu a considerat de principiu că documentele prezentate de reclamantă pentru prima dată în fața sa erau inadmisibile, dar și-a motivat decizia cu privire la acest aspect.

c) Interesul de a exercita acțiunea și procedurile de declarare a nulității

În Hotărârea din 8 iulie 2008, *Lancôme/OAPI – CMS Hasche Sigle (COLOR EDITION) T-160/07*, nepublicată încă în Repertoriu, în recurs), Tribunalul apreciază că rezultă din economia articolului 55 alineatul (1) din Regulamentul nr. 40/94 că legiuitorul a înțeles să permită oricărei persoane fizice sau juridice și oricărui grup sau organism care are capacitatea de a sta în justiție să formuleze cereri de declarare a nulității întemeiate pe cauze de nulitate absolută, fără să fie necesar să facă dovada interesului de a exercita acțiunea, în timp ce, în ceea ce privește cererile de declarare a nulității întemeiate pe cauze de nulitate relativă, a restrâns în mod explicit cercul persoanelor care pot introduce cererea la titularii de mărci sau de drepturi anterioare, precum și la beneficiarii unei licențe.

d) Obligațiile camerelor de recurs

Întemeindu-se pe jurisprudența constantă în materia obligației de motivare²⁶, Tribunalul afirmă, în Hotărârea din 9 iulie 2008, *Reber/OAPI Chocoladefabriken Lindt & Sprüngli (Mozart) (T-304/06*, nepublicată încă în Repertoriu), că, de regulă, camera de recurs nu este ținută să prezinte în decizia sa un răspuns specific pentru fiecare argument întemeiat pe existența, în alte cauze similare, a unor decizii ale propriilor organe sau ale unor instanțe naționale într-un anumit sens, dacă din motivarea deciziei pe care o adoptă într-o cauză concretă reies cel puțin implicit, dar clar și neechivoc, motivele pentru care aceste alte decizii nu sunt pertinente sau nu sunt luate în considerare în cadrul aprecierii sale.

În Hotărârea *COYOTE UGLY*, citată anterior, Tribunalul arată că, deși camera de recurs are dreptul, în cazul în care identifică o similitudine, chiar și parțială, între produsele și serviciile în cauză în cadrul unei proceduri de opoziție, de a scinda din oficiu serviciile acoperite de marca solicitată, indicând în mod precis subentitățile compatibile cu marca anterioară, aceasta nu are totuși o obligație în acest sens.

Protecția soiurilor de plante

Regulamentul (CE) nr. 2100/94²⁷ a instituit un sistem de protecție comunitară a soiurilor de plante care permite acordarea unor drepturi de proprietate industrială pentru soiuri de plante, valabile pe întreg teritoriul Comunității. Punerea în practică și aplicarea acestui sistem comunitar sunt asigurate de Oficiul Comunitar pentru Soiuri de Plante (denumit în

²⁶ Hotărârea Curții din 7 ianuarie 2004, *Aalborg Portland și alții/Comisia*, C-204/00 P, C-205/00 P, C-211/00 P, C-213/00 P, C-217/00 P și C-219/00 P, Rec., p. I-123, și Hotărârea Curții din 8 februarie 2007, *Grupul Danone/Comisia*, C-3/06 P, Rep., p. I-1331.

²⁷ Regulamentul (CE) nr. 2100/94 al Consiliului din 27 iulie 1994 de instituire a unui sistem de protecție comunitară a soiurilor de plante (JO L 227, p. 1, Ediție specială, 03/vol. 15, p. 197).

continuare „OCSP”), o agenție descentralizată a Comunității, cu sediul în Angers (Franța), care este operațională din 27 aprilie 1995. În cadrul OCSP a fost instituită o cameră de recurs competentă să se pronunțe asupra acțiunilor formulate împotriva anumitor tipuri de decizii adoptate de către acesta. În conformitate cu articolul 73 din regulamentul menționat, deciziile camerei de recurs a OCSP pot fi atacate cu recurs în fața instanței comunitare.

În cursul anului 2008, Tribunalul a pronunțat primele două hotărâri privitoare la deciziile adoptate de camera de recurs a OCSP. După ce a avut ocazia să se pronunțe în principal asupra admisibilității, în Hotărârea din 31 ianuarie 2008, *Federación de Cooperativas Agrarias de la Comunidad Valenciana/OCSP – Nador Cott Protection (Nadorcott)* (T-95/06, nepublicată încă în Repertoriu), Tribunalul definește întinderea controlului jurisdicțional pe care îl exercită în materie în Hotărârea din 19 noiembrie 2008, *Schröder/OCSP (SUMCOL 01)* (T-187/06, nepublicată încă în Repertoriu). În această privință, Tribunalul reamintește că, în cazul în care instanța comunitară se pronunță asupra deciziilor adoptate de o autoritate administrativă comunitară pe baza unor aprecieri tehnice complexe, aceasta exercită în principiu un control limitat și nu substituie aprecierea elementelor de fapt efectuată de autoritatea respectivă cu propria apreciere, fără să evite totuși să controleze interpretarea dată de administrație datelor tehnice. Această abordare poate fi transpusă la cazurile în care decizia administrativă este rezultatul aprecierilor complexe din alte domenii științifice, precum botanica sau genetica. În speță, aprecierea caracterului distinctiv al unui soi de plantă, în lumina criteriilor prevăzute la articolul 7 alineatul (1) din Regulamentul nr. 2100/94, prezintă o complexitate științifică și tehnică ce poate justifica o limitare a întinderii controlului jurisdicțional. Într-adevăr, aceste criterii presupun să se verifice dacă soiul candidat se distinge net, prin manifestarea caracteristicilor care rezultă dintr-un genotip sau dintr-o combinație de genotipuri date, de orice alt soi. În schimb, aprecierea existenței unui alt soi notoriu în raport cu criteriile prevăzute la articolul 7 alineatul (2) din regulamentul menționat nu impune o expertiză sau cunoștințe tehnice specifice și nu prezintă nicio complexitate care să poată justifica o limitare a întinderii controlului jurisdicțional. Astfel, aceste criterii constau numai în a impune să se verifice, de exemplu, dacă, la data depunerii cererii de protecție a soiului candidat, un alt soi a făcut obiectul unei protecții sau a fost înscris într-un registru oficial al soiurilor.

Accesul la documente

În Hotărârea din 9 septembrie 2008, *MyTravel/Comisia* (T-403/05, nepublicată încă în Repertoriu, în recurs), Tribunalul precizează întinderea dreptului de acces, prevăzut de Regulamentul (CE) nr. 1049/2001²⁸, la anumite documente care figurează în dosarul Comisiei, în cadrul aprecierii compatibilității unei concentrări cu piața comună, precum și la documente redactate de serviciile Comisiei în urma anulării uneia dintre deciziile sale de către Tribunal.

²⁸ Regulamentul (CE) nr. 1049/2001 al Parlamentului European și al Consiliului din 30 mai 2001 privind accesul public la documentele Parlamentului European, ale Consiliului și ale Comisiei (JO L 145, p. 43, Ediție specială, 01/vol. 3, p. 76).

Această hotărâre se înscrie în contextul concentrării între întreprinderile Airtours și First Choice, care fusese declarată de Comisie incompatibilă cu piața comună. Întrucât această decizie a fost anulată de către Tribunal, prin Hotărârea din 6 iunie 2002, Airtours/Comisia (T-342/99, Rec., p. II-2585), Comisia a constituit un grup de lucru, care reunea funcționari ai Direcției Generale (DG) Concurență și ai Serviciului Juridic, în vederea examinării oportunității de a introduce un recurs împotriva hotărârii Tribunalului și pentru a aprecia efectele hotărârii respective asupra procedurilor aplicabile controlului concentrărilor sau asupra altor domenii. MyTravel, succesori în drepturi ai Airtours, s-a adresat Comisiei pentru a obține accesul la două tipuri de documente: documentele pregătitoare și raportul redactate de grupul de lucru, pe de o parte, și documentele din dosarul cazului Airtours/First Choice care au stat la baza raportului, pe de altă parte. Comisia a refuzat accesul la majoritatea acestor documente în temeiul a trei excepții prevăzute de Regulamentul nr. 1049/2001.

În ceea ce privește, în primul rând, excepția referitoare la protecția procesului decizional, Tribunalul arată că raportul întocmit de grupul de lucru se înscrie în cadrul unor funcții pur administrative, și nu legislative, ale Comisiei. Or, interesul public de a obține comunicarea unui document în baza principiului transparenței nu are aceeași importanță în cazul unui document aferent unei proceduri administrative prin care se urmărește aplicarea normelor dreptului concurenței precum în cazul unui document referitor la o procedură legislativă. Subliniind că divulgarea publică a raportului ar risca să expună opinia, eventual critică, a funcționarilor Comisiei și să permită comparația între conținutul raportului și decizia adoptată în final de Comisie, Tribunalul concluzionează că în mod întemeiat a refuzat Comisia accesul, considerând că divulgarea către public a raportului ar aduce o atingere gravă posibilității unuia dintre membrii săi de a dispune de o opinie liberă și completă din partea propriilor servicii. Pe de altă parte, în ceea ce privește documentele interne referitoare la concentrarea Airtours-First Choice, Tribunalul consideră că în mod temeinic a apreciat Comisia că divulgarea acestor documente ar reduce capacitatea serviciilor sale de a-și exprima punctele de vedere și ar aduce o atingere gravă procesului său decizional în cadrul controlului concentrărilor, atât timp cât aceste documente sunt susceptibile să prezinte opiniile serviciilor Comisiei, care poate că nu vor mai figura în versiunea finală a deciziei. O astfel de divulgare ar incita la autocenzură și ar afecta comunicarea liberă și completă între servicii. În plus, acest risc este previzibil în mod rezonabil atât timp cât este verosimil ca astfel de documente să poată fi utilizate pentru a influența poziția serviciilor Comisiei, care trebuie să rămână liberă și independentă față de orice presiuni exterioare.

În al doilea rând, în ceea ce privește excepția referitoare la protecția procedurilor judiciare și a consultanței juridice, în legătură cu care reclamanta pretindea că nu se aplica notelor în răspuns redactate de Serviciul Juridic în atenția DG „Concurență” în cadrul elaborării Deciziei Airtours, Tribunalul arată că divulgarea notelor menționate poate determina Serviciul Juridic să manifeste în viitor rețineră și prudență pentru a nu afecta capacitatea de decizie a Comisiei în domeniile în care aceasta intervine în calitate de administrație. Tribunalul adaugă faptul că divulgarea acestor avize ar risca să pună Comisia în situația delicată în care Serviciul Juridic al acesteia ar putea fi obligat să apere în fața Tribunalului o poziție care era diferită de cea pe care a susținut-o în cursul procedurii interne. O astfel de opoziție este susceptibilă să afecteze în mod considerabil libertatea de opinie a Serviciului Juridic și posibilitatea acestuia de a apăra eficient în fața instanței comunitare, de pe poziții de egalitate cu ceilalți reprezentanți ai părților, poziția definitivă a Comisiei.

Cu toate acestea, în ceea ce privește, în al treilea rând, excepția referitoare la protecția activităților de inspecție, de anchetă și de audit, după ce a constatat că, pentru unul dintre documentele solicitate, decizia Comisiei nu cuprindea decât considerații vagi și generale, din care nu era posibil să se înțeleagă în ce fel activitățile de inspecție, de anchetă și de audit ar fi putut fi puse în pericol, Tribunalul anulează decizia menționată în măsura în care aceasta refuză accesul la acest document.

Hotărârea Tribunalului din 18 decembrie 2008, *Muñiz/Comisia* (T-144/05, nepublicată în Repertoriu), abordează de asemenea problema aplicării excepției referitoare la protecția procesului decizional în cadrul unei cereri de acces la documente pregătitoare înaintate de către un grup de lucru Comitetului pentru nomenclatură, care intervine în procedura legislativă de adoptare a măsurilor de clasificare a mărfurilor, luate de Comisie, în cazul în care clasificarea unui produs specific este susceptibilă să producă dificultăți. Tribunalul consideră că, dacă protecția procesului decizional împotriva unei presiuni externe poate fi de natură să constituie un motiv legitim pentru a restrânge accesul la documente, realitatea unei astfel de presiuni trebuie să existe totuși cu certitudine și trebuie să fie demonstrat caracterul previzibil al riscului ca decizia de clasificare să fie afectată în mod substanțial. În plus, dacă este necesar să se ia în considerare preocuparea Comisiei de a proteja capacitatea personalului și a experților de a-și exprima liber opiniile, trebuie totuși să se analizeze dacă aceste preocupări sunt justificate în mod obiectiv. Tribunalul consideră că nu aceasta este situația în speță, întrucât Comisia nu a coroborat susținerile sale cu niciun element de probă, astfel încât anulează decizia atacată.

Excepția privitoare la protecția intereselor consumatorilor face obiectul unor dezvoltări în Hotărârea din 30 ianuarie 2008, *Terezakis/Comisia* (T-380/04, nepublicată în Repertoriu). Comisia refuzase în special să acorde reclamantului accesul la un contract încheiat între Athens International Airport și consorțiul Hochtief, cu privire la construirea noului aeroport internațional din Atena la Spata, pentru motivul că divulgarea sa ar aduce atingere în mod grav intereselor comerciale ale părților la contract. Tribunalul arată că, prin natura sa, un astfel de document poate să conțină informații confidențiale privind atât societățile în cauză, cât și relațiile lor comerciale și că, în principiu, elemente precise privitoare la structura costurilor unei întreprinderi constituie secrete comerciale, a căror divulgare către terți poate aduce atingere intereselor comerciale ale acesteia. Deși este adevărat că anumite pasaje din contract conțin informații privitoare la părțile contractante și la relațiile lor comerciale, analiza efectuată de Comisie nu permite să se aprecieze concret dacă excepția invocată se aplică în mod efectiv tuturor informațiilor cuprinse în contract. Atât timp cât nu părea imposibil pentru Comisie să indice motivele care justifică confidențialitatea față de întregul contract principal fără a divulga conținutul acestuia din urmă și, prin urmare, fără a priva excepția de finalitatea sa esențială, și atât timp cât nu revine Tribunalului sarcina de a substitui aprecierea Comisiei cu propria apreciere, Tribunalul anulează decizia atacată în măsura în care aceasta refuză accesul, cel puțin parțial, la contract.

Hotărârea Tribunalului din 10 septembrie 2008, *Williams/Comisia* (T-42/05, nepublicată în Repertoriu), urmărește să stabilească dacă decizia prin care se refuză parțial acordarea accesului la anumite documente pe care aceasta le identifică poate să fie interpretată ca determinând un refuz implicit de acces la anumite tipuri de alte documente, precum memorandumuri și mesaje electronice schimbate cu ocazia lucrărilor pregătitoare ale

Directivei 2001/18/CE²⁹ privind OMG, care nu sunt identificate în decizia respectivă, dar care au făcut de asemenea obiectul cererii de acces. În acest scop, Tribunalul procedează în trei etape. Mai întâi, acesta constată deținerea de către Comisie a unui număr important de documente pregătitoare, altele decât cele menționate în decizia atacată, și că, în lipsa unei declarații a Comisiei în acest sens, nu este necesar să se prezume că documentele în cauză nu existau. În continuare, Tribunalul verifică dacă cererea de acces era suficient de precisă pentru a permite Comisiei să înțeleagă faptul că se referă la astfel de documente. Examinând circumstanțele speței, Tribunalul apreciază că aceasta este situația în speță și deduce din aceasta că faptul că, în decizia atacată, Comisia nu a identificat toate documentele interne privitoare la contextul adoptării Directivei 2001/18 echivalează, în conformitate cu articolul 8 din Regulamentul nr. 1049/2001, cu un refuz implicit de acces, care poate face obiectul unei acțiuni în fața Tribunalului. În sfârșit, Tribunalul examinează dacă faptul că decizia atacată nu a urmărit divulgarea documentelor menționate poate să fie justificat de circumstanțele speciale ale speței, în special de faptul că cererea de acces este, eventual, vastă și imprecisă. Reamintind că posibilitatea pentru instituție de a proceda la evaluarea comparativă a interesului de a permite accesul publicului la documente și volumul de muncă rezultat din aceasta se aplică în mod excepțional, fiind limitată numai la cazurile în care analiza concretă și individuală a documentelor ar determina pentru aceasta o sarcină administrativă inadecvată, și constatând că, în speță, Comisia nu invocă în mod formal o astfel de excepție, Tribunalul consideră că aceasta nu a justificat refuzul implicit în privința documentelor neidentificate în decizia atacată. Prin definiție, acest refuz constituie o lipsă absolută de motivare, pe care Comisia nu poate să o remedieze pe baza considerațiilor prezentate în fața instanței comunitare, și justifică anularea deciziei atacate cu privire la acest aspect.

Politica externă și de securitate comună – Lupta împotriva terorismului

În cursul anului 2008, Tribunalul a avut din nou ocazia să se pronunțe în domeniul luptei împotriva terorismului, în cuprinsul a două hotărâri, Hotărârea din 23 octombrie 2008, *People's Mojahedin Organization of Iran/Consiliul* (T-256/07, nepublicată încă în Repertoriu, în recurs), și Hotărârea din 4 decembrie 2008, *People's Mojahedin Organization of Iran/Consiliul* (T-284/08, nepublicată încă în Repertoriu), aceeași reclamantă obținând deja parțial câștig de cauză în 2006³⁰. În prima hotărâre, Tribunalul precizează că, atunci când trebuie să aprecieze dacă înghețarea fondurilor unei persoane, ale unui grup sau ale unei entități este sau continuă să fie justificată, Consiliul trebuie în prealabil să evalueze riscul ca, în lipsa unei astfel de măsuri, respectivele fonduri să poată fi utilizate pentru finanțarea sau pentru pregătirea unor acte de terorism. Cât privește rolul Tribunalului, puterea extinsă de apreciere care trebuie să fie recunoscută Consiliului nu implică faptul că instanța comunitară trebuie să se abțină de la controlul interpretării, de către această instituție, a datelor pertinente. Într-adevăr, instanța comunitară trebuie nu numai să verifice exactitatea materială a elementelor de probă invocate, credibilitatea și coerența

²⁹ Directiva 2001/18/CE a Parlamentului European și a Consiliului din 12 martie 2001 privind diseminarea deliberată în mediu a organismelor modificate genetic și de abrogare a Directivei 90/220/CEE a Consiliului (JO L 106, p. 1, Ediție specială, 15/vol. 7, p. 75).

³⁰ Hotărârea Tribunalului din 12 decembrie 2006, *Organisation des Modjahedines du peuple d'Iran/Consiliul*, T-228/02, Rec., p. II-4665 (a se vedea Raportul anual din 2006).

acestora, ci și să controleze dacă aceste elemente constituie toate datele pertinente care trebuie luate în considerare pentru a aprecia situația și dacă sunt de natură să susțină concluziile care sunt desprinse din acestea. Totuși, în cadrul acestui control, Tribunalul nu trebuie să înlocuiască aprecierea Consiliului cu privire la oportunitate cu propria apreciere. În plus, Tribunalul subliniază că, în cazurile în care o instituție comunitară dispune de o largă putere de apreciere, controlul respectării anumitor garanții procedurale prezintă o importanță fundamentală. Tribunalul apreciază că un control efectuat pentru a stabili dacă, pentru a menține înghețarea fondurilor reclamantei, Consiliul dispunea de motive rezonabile rămâne în mod incontestabil în limitele controlului jurisdicțional pe care instanța comunitară îl poate exercita, în măsura în care acesta corespunde, în esență, controlului erorii vădite de apreciere.

După ce a procedat la un astfel de control, Tribunalul anulează una dintre deciziile atacate pentru motivul că, în speță, Consiliul nu a motivat suficient motivele pentru care nu a ținut seama de decizia pronunțată de o autoritate judiciară a Regatului Unit, Proscribed Organisations Appeals Commission (Comisia de apel privind organizațiile interzise din Regatul Unit, denumită în continuare „POAC”), prin care se dispunea retragerea reclamantei de pe lista organizațiilor teroriste din această țară. Tribunalul reamintește că este imperativ ca, în vederea adoptării unor măsuri comunitare de înghețare a fondurilor, Consiliul să se asigure de existența unei decizii a unei autorități judiciare naționale competente, precum și de măsurile luate în urma acestei decizii la nivel național. Or, prin decizia sa, POAC calificase în special ca fiind nerezonabilă aprecierea din partea Home Secretary (ministrul de interne) al Regatului Unit potrivit căreia reclamanta era încă o organizație implicată în terorism.

În cea de a doua hotărâre dintre cele menționate, pronunțată în cadrul unei proceduri accelerate în ziua care a urmat ședinței, subliniind necesitatea de a asigura un just echilibru între cerințele de combatere a terorismului și protecția drepturilor fundamentale, Tribunalul apreciază că, întrucât limitările aduse de Consiliu dreptului la apărare al persoanelor interesate trebuie să fie contrabalansate de un strict control jurisdicțional independent și imparțial, instanța comunitară trebuie să poată controla legalitatea și temeinicia măsurilor de înghețare a fondurilor fără să îi poată fi opus secretul sau confidențialitatea elementelor de probă și a informațiilor folosite de Consiliu. Tribunalul anulează decizia atacată în special pentru motivul că, în speță, Consiliul nu este îndreptățit să întemeieze decizia sa de înghețare a fondurilor pe informații sau pe elemente ale dosarului comunicate de un stat membru, dacă acest stat membru nu este dispus să autorizeze comunicarea acestora instanței comunitare.

Privilegii și imunități

În Hotărârea din 15 octombrie 2008, *Mote/Parlamentul European* (T-345/05, nepublicată încă în Repertoriu), Tribunalul se pronunță asupra unei decizii a Parlamentului European privind ridicarea imunității unuia dintre membrii săi. În speță, domnul Mote, cetățean al Regatului Unit, a făcut obiectul urmăririi penale pentru motivul că ar fi perceput ajutoare publice în temeiul unor declarații mincinoase. După alegerea sa în cadrul Parlamentului European, domnul Mote a solicitat suspendarea procedurii penale aflate în curs, invocând privilegiile și imunitățile sale în calitate de parlamentar european. Suspendarea a fost pronunțată de instanța națională competentă, care a considerat că aplicarea în privința domnului Mote a regimului eliberării pe cauțiune constituia un obstacol în calea libertății de deplasare a membrilor Parlamentului European și, în consecință, nu respecta articolul 8 din Protocolul privind privilegiile și imunitățile Comunităților Europene³¹. Sesizată de Regatul Unit, Adunarea plenară a Parlamentului European a decis să ridice imunitatea domnului Mote, care a solicitat ulterior Tribunalului anularea acestei decizii.

În hotărârea sa, Tribunalul apreciază că din articolul 10 ultimul paragraf din Protocolul privind privilegiile și imunitățile Comunităților Europene, potrivit căruia imunitatea nu poate constitui o piedică pentru dreptul Parlamentului European de a ridica imunitatea unuia dintre membrii săi, rezultă că Parlamentul European este competent să se pronunțe cu privire la o cerere de ridicare a imunității unui parlamentar european. În schimb, nu există nicio dispoziție care să precizeze că Parlamentul European este competent să constate existența privilegiului prevăzut la articolul 8 din protocol. De altfel, articolele 8 și 10 din protocol nu au același domeniu de aplicare, având în vedere că articolul 10 urmărește să asigure independența membrilor Parlamentului European, împiedicând ca anumite presiuni, care constau în amenințări cu arestarea sau cu urmăriri penale, să fie exercitate asupra acestora pe durata sesiunilor parlamentare, și că articolul 8 are rolul de a-i proteja pe membrii Parlamentului European împotriva restricționărilor libertății acestora de a circula, altele decât cele judiciare. Subliniind că domnul Mote nu invocă decât restricții de natură judiciară, Tribunalul apreciază că Parlamentul European nu comite nicio eroare de drept când decide ridicarea imunității domnului Mote fără a se pronunța cu privire la privilegiul care îi era acordat în calitatea acestuia de membru al Parlamentului European

II. Contenciosul despăgubirii

Principalele contribuții ale jurisprudenței din acest an în acest domeniu s-au referit la condițiile în care răspunderea Comunității poate fi angajată ca urmare, pe de o parte, a difuzării de către o instituție sau de către un organ comunitar a unor informații privitoare la particulari și, pe de altă parte, pentru erori săvârșite de Comisie în cadrul analizei economice subiacente unei decizii care declară o concentrare ca fiind incompatibilă cu piața comună.

³¹ Protocolul privind privilegiile și imunitățile Comunităților Europene din 8 aprilie 1965, anexat la Tratatul de instituire a unui Consiliu unic și a unei Comisii unice (JO 1967, 152, p. 13).

Raportul cu procedurile naționale

În Hotărârea din 8 iulie 2008, *Franchet și Byk/Comisia* (T-48/05, nepublicată încă în Repertoriu), Tribunalul interpretează Regulamentul (CE) nr. 1073/1999³², care se referă la inspecțiile, verificările și alte măsuri luate de angajații Oficiului European de Luptă Antifraudă (OLAF), organ care are în special sarcina de a efectua, în cadrul instituțiilor, investigații administrative în vederea identificării situațiilor grave care ar putea constitui abateri de la obligațiile funcționarilor și ale angajaților Comunităților, susceptibile să conducă la proceduri disciplinare sau, dacă este cazul, la proceduri penale. Acest regulament prevede că investigațiile menționate trebuie efectuate în conformitate cu tratatul, în special respectând în totalitate drepturile și libertățile fundamentale ale omului, precum și dreptul persoanelor implicate de a-și exprima opiniile asupra faptelor care le privesc. În speță, întrucât mai multe audituri interne ale Biroului Statistic al Comunităților Europene (Eurostat) au evidențiat posibile nereguli în gestiunea financiară, OLAF a deschis investigații privind, în special, contractele încheiate de Eurostat cu diverse societăți. În 2002 și în 2003, OLAF a comunicat autorităților judiciare luxemburgheze și franceze dosare privind investigații referitoare la aceste neregularități care îi implicau pe domnii Franchet și Byk, fostul director general al Eurostat, respectiv, fost director al acestuia. Aceștia din urmă au introdus o acțiune în despăgubiri în fața Tribunalului, invocând existența unor greșeli săvârșite atât de OLAF, cât și de Comisie în cursul investigațiilor menționate.

Tribunalul respinge argumentul Comisiei potrivit căruia acțiunea în despăgubiri este în parte prematură, pentru motivul că procedurile naționale sunt încă în curs. Într-adevăr, în cadrul procedurii în fața Tribunalului, nu trebuie să se stabilească dacă faptele care se impută sunt dovedite sau nu sunt dovedite, ci trebuie să se examineze modul în care OLAF a desfășurat și a finalizat o investigație care îi menționează nominal pe domnii Franchet și Byk și stabilește în sarcina lor răspunderea pentru neregulile constatate în mod public cu mult înaintea unei decizii finale, precum și modul în care Comisia s-a comportat în contextul acestei investigații. Într-adevăr, nici ipoteza ca autoritățile judiciare naționale să considere că reclamanții sunt nevinovați nu ar repara în mod necesar eventualul prejudiciu pe care aceștia l-ar fi suferit. Prin urmare, având în vedere că pretinsul prejudiciu invocat în fața Tribunalului este distinct de acela pe care l-ar putea demonstra declararea nevinovăției reclamanților de către autoritățile judiciare naționale, concluziile reclamanților privind despăgubirile nu pot fi respinse ca premature.

Încălcarea suficient de gravă a unei norme care conferă drepturi particularilor

În ceea ce privește fondul, în Hotărârea *Franchet și Byk/Comisia*, citată anterior, Tribunalul arată, în primul rând, că OLAF ar fi trebuit să îi informeze în prealabil pe domnii Franchet și Byk cu privire la transmiterea dosarelor privitoare la aceștia către autoritățile luxemburgheze și franceze și că norma care prevede o astfel de obligație conferă drepturi particularilor. Dacă OLAF dispune de o marjă de apreciere în cazuri în care este necesară menținerea secretului absolut în scopul bunei desfășurări a investigației, situația este diferită în ceea

³² Regulamentul (CE) nr. 1073/1999 al Parlamentului European și al Consiliului din 25 mai 1999 privind investigațiile efectuate de OLAF (JO L 136, p. 1, Ediție specială, 01/vol. 2, p. 129).

ce privește modalitățile de adoptare a deciziei de a amâna informarea funcționarilor vizați. Astfel, nerespectarea acestei obligații de informare prealabilă constituie o încălcare suficient de gravă.

În al doilea rând, Tribunalul constată că, prin încălcarea Regulamentului nr. 1073/1999, Comitetul de supraveghere al OLAF nu fusese consultat înainte ca informațiile privitoare la reclamanți să fie transmise autorităților naționale. Având în vedere că acest comitet trebuie să protejeze drepturile persoanelor care fac obiectul investigațiilor OLAF, iar consultarea sa este o obligație necondiționată, OLAF a săvârșit astfel o încălcare suficient de gravă a unei norme care conferă drepturi particularilor.

În al treilea rând, Tribunalul apreciază că faptul că OLAF a afirmat în mod public despre reclamanți că sunt vinovați de o serie de fapte penale – inclusiv prin scurgeri de informații în presă – constituie o încălcare a principiilor prezumției de nevinovăție, confidențialității investigațiilor și buneii administrări. Cât privește scurgerile de informații, acesta consideră că, în lipsa oricărui element de probă furnizat de Comisie care să urmărească să demonstreze că acestea ar fi putut avea o altă origine, OLAF trebuie să fie considerat răspunzător. Principiile mai sus menționate conferă drepturi particularilor, iar încălcarea acestora de către OLAF a fost suficient de gravă, având în vedere că acestuia îi revenea sarcina de a veghea ca astfel de scurgeri de informații să nu aibă loc și că OLAF nu dispune de nicio marjă de apreciere în ceea ce privește respectarea acestei obligații.

În sfârșit, Tribunalul analizează dacă, atunci când a divulgat diferite informații în cadrul investigațiilor în cauză, Comisia a avut un comportament ilegal, în special printr-un comunicat de presă prin care se asociază în mod clar numele reclamanților cu acuzațiile privind cazul Eurostat. Amintind că instituțiile nu pot fi împiedicate să informeze publicul asupra anchetelor în curs, Tribunalul apreciază că, în speță, nu se poate considera că acest demers a fost efectuat de Comisie cu toată discreția și cu toată reținerea necesare și respectând un echilibru just între interesele domnilor Franchet și Byk și cele ale instituției. Întrucât Comisia nu dispune de nicio marjă de manevră în cadrul obligației de a respecta principiul prezumției de nevinovăție, aceasta a săvârșit încălcări suficient de grave ale acestuia din urmă.

Problema desemnării nominale a unui funcționar în documente privitoare la un caz de administrare defectuoasă difuzate de o instituție sau organ comunitar este de asemenea analizată de Tribunal în Hotărârea din 24 septembrie 2008, *M/Ombudsmanul* (T-412/05, nepublicată în Repertoriu). Reclamantul, funcționar al Comisiei, solicita repararea pretinsului prejudiciu suferit ca urmare a desemnării sale nominale într-o decizie a Ombudsmanului cu privire la o plângere care denunța un pretins caz de administrare defectuoasă din partea serviciului Comisiei în cadrul căruia era încadrat și care privea în special construirea unei stații de epurare cu consecințe negative asupra mediului.

Tribunalul apreciază că numai instituțiile și organele comunitare, și nu particularii, pot face obiectul unei investigații a Ombudsmanului European. Aplicând prin analogie jurisprudența rezultată din Hotărârea din 15 iunie 1999, *Ismeri Europa/Curtea de Conturi*³³,

³³ T-277/97, Rec., p. II-1825. Hotărâre confirmată în recurs prin Hotărârea Curții din 10 iulie 2001, *Ismeri Europa/Curtea de Conturi* (C-315/99 P, Rec., p. I-5281).

acesta arată totuși că preocuparea de a îndeplini în mod eficient misiunea sa poate să determine Ombudsmanul European ca, în mod excepțional, să denunțe într-un mod complet situația de fapt constatată și, prin urmare, să desemneze nominal persoanele implicate. Într-adevăr, împrejurări speciale care se pot raporta la gravitatea faptelor sau la riscul unei confuzii care ar putea prejudicia interesele terților sunt de natură să permită Ombudsmanului European să desemneze nominal, în cuprinsul deciziilor sale, persoane care nu sunt supuse în principiu controlului său, cu condiția ca aceste persoane să beneficieze de principiul contradictorialității. În speță, Tribunalul constată, pe de o parte, că desemnarea reclamantului nu era nici indispensabilă pentru atingerea obiectivului pe care îl implică denunțarea unui caz de administrare defectuoasă, nici necesară pentru a evita un risc de confuzie cu alți funcționari care nu aveau nicio răspundere pentru situația denunțată și, pe de altă parte, că Ombudsmanul European nu ascultase reclamantul înainte de a adopta decizia.

Tribunalul concluzionează că încălcarea săvârșită de Ombudsmanul European este suficient de gravă pentru a angaja răspunderea extracontractuală a Comunității, atât timp cât, chiar dacă acest organ dispune de o largă marjă de apreciere cu privire la temeinicia plângerilor și la măsurile care trebuie luate în urma lor, situația nu este aceeași în ceea ce privește aprecierea necesității de a se îndepărta, într-un caz concret, de la regula confidențialității.

Altă problemă deosebit de importantă pe care Tribunalul a analizat-o în acest an în acest domeniu este posibilitatea de a angaja răspunderea Comunității ca urmare a erorilor care au fost săvârșite de Comisie prin faptul că a declarat că o concentrare care i-a fost notificată este incompatibilă cu piața comună. Cauza *MyTravel/Comisia* (Hotărârea Tribunalului din 9 septembrie 2008, T-212/03, nepublicată încă în Repertoriu) a fost declanșată de acțiunea introdusă de agenția de turism britanică MyTravel, anterior cunoscută sub denumirea Airtours, căreia Comisia i-a refuzat posibilitatea de a dobândi totalitatea capitalului unuia dintre concurenții săi din Regatul Unit. Contestând analiza Comisiei, Airtours a introdus o acțiune la Tribunal și a obținut, în Hotărârea *Airtours/Comisia*, citată anterior, anularea deciziei atacate pentru motivul că, în speță, Comisia nu demonstrase suficient efectele negative ale concentrării.

Ca urmare a acestei hotărâri, MyTravel a introdus o acțiune în despăgubiri având ca obiect repararea pretinsului prejudiciu suferit ca urmare a nelegalităților care au afectat procedura de control derulată de Comisie.

Adoptând o abordare similară celei reținute în Hotărârea din 11 iulie 2007, *Schneider Electric/Comisia*³⁴, Tribunalul apreciază că nu este exclus, în principiu, ca vicii vădite și grave care afectează analiza economică a Comisiei pe care se întemeiază o decizie prin care o concentrare este declarată incompatibilă cu piața comună să poată constitui încălcări suficient de grave pentru a angaja răspunderea extracontractuală a Comunității. Acesta precizează totuși că, în cadrul examinării acțiunii în despăgubiri, trebuie în mod necesar să se ia în considerare variabilele și dificultățile caracteristice controlului concentrărilor în general și al structurilor complexe cu caracter de oligopol în special. Acest demers este în sine mai riguros decât cel care trebuie realizat în cadrul examinării unei acțiuni în anulare,

³⁴ T-351/03, Rec., p. II-2237, în recurs.

În cadrul căreia Tribunalul nu trebuie să examineze, în limitele stabilite de motivele invocate de reclamant, decât legalitatea deciziei atacate pentru a verifica dacă, în speță, Comisia a evaluat corect diferitele elemente care îi permit să declare concentrarea notificată incompatibilă cu piața comună. Prin urmare, simple erori de apreciere și neprezentarea probelor pertinente analizate în cadrul Hotărârii Airtours/Comisia, citată anterior, nu pot fi suficiente, în sine, pentru a constata o încălcare manifestă și gravă a limitelor care se impun puterii de apreciere a Comisiei în materie de control al concentrărilor și în prezența unei situații complexe de oligopol. Într-adevăr, în pofida erorilor sale, Comisia dispunea în speță de elemente de probă aflate în dosarul administrativ care puteau susține în mod rezonabil constatările sale. Nelegalitățile constatate de Tribunal în Hotărârea Airtours/Comisia nu conduc la concluzia că a fost comisă de către Comisie o încălcare vădită și gravă a puterii sale de apreciere în materia controlului concentrărilor, în condițiile în care, precum în speță, Comisia este în măsură să explice care sunt motivele pentru care putea în mod rezonabil să considere că aprecierea sa era întemeiată. Pe de altă parte, deși raționamentul expus de Comisie cu privire la transparența pieței nu a convins Tribunalul, în măsura în care acest raționament nu era susținut în mod corespunzător prin probe sau nu a fost bine explicat, Comisia s-a pronunțat totuși în urma unei examinări atente a datelor furnizate în cadrul procedurii administrative.

În sfârșit, Tribunalul constată că angajamentele prezentate de Airtours în scopul de a remedia problemele privitoare la efectele negative potențiale ale concentrării asupra concurenței, identificate de Comisie, au fost temeinic examinate de către aceasta și nu erau de natură să răspundă în mod clar obiecțiilor sale.

Pe baza acestor considerații, Tribunalul constată că nu s-a săvârșit de către Comisie o încălcare suficient de gravă a unei norme care conferă drepturi particularilor.

III. Recursuri

În cursul anului 2008, Tribunalul a fost sesizat cu 37 de recursuri îndreptate împotriva unor decizii ale Tribunalului Funcției Publice. În total, 21 dintre aceste cauze au fost soluționate de camera de recursuri, compusă din cinci judecători, respectiv președintele Tribunalului și patru președinți de cameră, potrivit unui sistem de rotație. Prin șase hotărâri, Tribunalul a anulat în parte deciziile atacate, iar trei dintre aceste cauze au fost trimise Tribunalului Funcției Publice spre rejudecare³⁵.

Una dintre deciziile pronunțate în materie în 2008 (Hotărârea Tribunalului din 5 martie 2008, *Combescot/Comisia*, T-414/06 P, nepublicată încă în Repertoriu) a făcut obiectul unei propuneri de reexaminare din partea primului avocat general al Curții, în temeiul

³⁵ Hotărârea Tribunalului din 1 iulie 2008, *Comisia/D*, T-262/06 P, Hotărârea Tribunalului din 19 septembrie 2008, *Chassagne/Comisia*, T-253/06 P, și Hotărârea Tribunalului din 13 octombrie 2008, *Neophytou/Comisia*, T-43/07 P, nepublicate încă în Repertoriu. În schimb, Tribunalul s-a pronunțat în mod definitiv în Hotărârea din 22 mai 2008, *Ott și alții/Comisia*, T-250/06 P, în Hotărârea din 8 iulie 2008, *Comisia/Economidis*, T-56/07 P, precum și în Hotărârea din 18 decembrie 2008, *Belgia și Comisia/Genette*, T-90/07 P și T-99/07 P, nepublicate încă în Repertoriu.

articolului 225 alineatul (2) al doilea paragraf CE și al articolului 62 din Statutul Curții. Cu toate acestea, nu s-a dat curs respectivei propuneri³⁶.

Pe plan organizatoric, Tribunalul a decis că, pentru cauzele introduse între 1 octombrie 2008 și 30 septembrie 2009, camera de recurs va fi compusă numai din trei judecători, și anume din președintele Tribunalului și, potrivit unui sistem de rotație, din doi președinți de cameră, cu posibilitatea de a trimite cauza unei camere extinse de cinci judecători (Decizia din 8 iulie 2008, JO C 197, p. 17).

IV. Cereri de măsuri provizorii

Tribunalul a fost sesizat cu 58 de cereri de măsuri provizorii, ceea ce reprezintă o creștere considerabilă față de numărul de cereri introduse în 2007 (34), care îl depășește deja în mod semnificativ pe cel din anul precedent. În 2008, judecătorul delegat cu luarea măsurilor provizorii s-a pronunțat asupra a 57 de cereri de măsuri provizorii, față de 41 în 2007. A fost încuviințată o singură cerere de măsuri provizorii, prin Ordonanța președintelui Tribunalului din 30 octombrie 2008, *Franța/Comisia* (T-257/07 RII, nepublicată în Repertoriu).

În ceea ce privește cauza în care s-a pronunțat Ordonanța *Franța/Comisia*, menționată anterior, trebuie să se amintească faptul că, ținând seama de caracterul serios al obiecției întemeiate pe încălcarea principiului precauției, judecătorul delegat cu luarea măsurilor provizorii suspendase deja, prin Ordonanța din 28 septembrie 2007, *Franța/Comisia* (T-257/07 R, Rec., p. II-4153), aplicarea regimului de creștere a flexibilității măsurilor de sănătate animală aplicabile formelor transmisibile de encefalopatie spongiformă pe care Comisia îl adoptase în 2007 întemeindu-se pe evoluția cunoștințelor științifice. Ordonanța menționată din 28 septembrie 2007 nu a făcut obiectul unui recurs în fața președintelui Curții. În schimb, Comisia a abrogat acest regim de creștere a flexibilității și a adoptat o nouă reglementare, al cărei dispozitiv era aproape identic cu dispozitivul regimului abrogat. Numai motivarea noii reglementări era diferită, în sensul că aceasta furniza explicații științifice și tehnice de natură să completeze motivele regimului anterior. În aceste împrejurări, Republica Franceză a introdus o nouă cerere având ca obiect suspendarea executării noii reglementări³⁷.

Președintele Tribunalului consideră că, având în vedere cvasiidentitatea noii reglementări cu vechiul regim, în cadrul examinării condiției privitoare la *fumus boni juris*, acesta poate să se limiteze să verifice dacă noua motivare cuprinde elemente de natură să justifice o altă apreciere decât cea care fusese reținută în aceeași Ordonanță din 28 septembrie 2007, cu privire la vechiul regim. În urma acestei examinări selective, președintele concluzionează că nu există astfel de elemente cu privire la evaluarea și la gestiunea riscului, astfel cum au fost efectuate în temeiul noii motivări. Prin urmare, președintele apreciază că susținerile Republicii Franceze, potrivit cărora noua reglementare era de natură să încalce principiul precauției, nu par, la prima vedere, lipsite de relevanță și justifică o analiză aprofundată,

³⁶ Decizia Curții din 16 aprilie 2008, C-216/08 RX, nepublicată în Repertoriu.

³⁷ În acțiunea principală (T-257/07), Republica Franceză a fost autorizată să își extindă concluziile și motivele la noua reglementare.

care trebuie să fie efectuată de judecătorul de fond. În ceea ce privește condiția urgenței, președintele concluzionează cu privire la existența unui risc serios de prejudiciu grav și ireparabil pentru sănătatea umană în ipoteza în care nu ar fi acordată suspendarea executării solicitate. În ceea ce privește evaluarea comparativă a intereselor în cauză, președintele subliniază că trebuie recunoscută prioritatea cerințelor legate de protecția sănătății publice în raport cu considerațiile prezentate pentru a justifica o creștere a flexibilității măsurilor de sănătate animală aplicabile în materie.

Celelalte cereri de măsuri provizorii au fost respinse, majoritatea pentru lipsa urgenței, având în vedere că reclamantele nu au probat iminența unui prejudiciu grav și ireparabil. Este necesar să se evidențieze, în special, trei grupe principale de cauze³⁸.

Primul grup privește opt cereri de măsuri provizorii introduse de Republica Cipru, având ca obiect suspendarea executării unor anunțuri de licitații lansate de Comisie și destinate să încurajeze dezvoltarea economică în partea de nord a insulei Cipru. Republica Cipru susținea că, în cadrul acestor anunțuri, Comisia avea în vedere comunitatea cipriotă turcă drept o entitate statală autonomă și ca și cum ar fi recunoscută existența „Republicii Turce a Ciprului de Nord”. Republica Cipru aprecia că aceste anunțuri constituie un pericol grav pentru suveranitatea, independența, integritatea teritorială și unitatea sa.

În cuprinsul a trei Ordonanțe *Cipru/Comisia*³⁹, președintele Tribunalului, după ce a reamintit că Republica Cipru este singura entitate statală a insulei recunoscută la nivel internațional și că partea nordică a insulei face parte din teritoriul său și intră numai în suveranitatea sa, admite că argumentația Republicii Cipru poate să fie suficient de pertinentă pentru a proba *fumus boni juris*. Cu toate acestea, președintele concluzionează că nu există o încălcare manifestă și gravă a dreptului internațional și a dreptului comunitar, astfel încât prejudiciul invocat nu poate să fie calificat drept grav. Într-adevăr, anunțurile în cauză nu au o vocație politică intrinsecă și nu au, în special, vocație să abordeze problematica eventualei reunificări a insulei Cipru. Este vorba despre texte de natură tehnică, destinate să furnizeze ofertanților informații utile care să le permită să decidă cu privire la participarea lor la procedura de ofertă și să pregătească dosarele de ofertă. Potrivit președintelui, prejudiciul invocat, de natură exclusiv morală, nu este nici ireparabil, având în vedere că o eventuală anulare a anunțurilor atacate în temeiul procedurii din acțiunile principale ar constitui o reparație suficientă.

³⁸ Un al patrulea grup privește 19 cereri de măsuri provizorii introduse de întreprinderi italiene stabilite în Regiunea Veneția, care au beneficiat de ajutoare de stat incompatibile cu piața comună. În Ordonanța președintelui Tribunalului din 8 iulie 2008, *Fondazione Opera S. Maria della Carità și alții/Comisia* (T-234/00 R, T-235/00 R și T-283/00 R, nepublicată în Repertoriu), trei dintre aceste cereri au fost respinse ca inadmisibile, întrucât reclamantele s-au limitat la a indica faptul că au formulat acțiuni principale și modificările legislației italiene în materia măsurilor provizorii, fără să expună totuși elementele de fapt și de drept care să permită judecătorului delegat cu luarea măsurilor provizorii examinarea condiției *fumus boni juris* și a condiției urgenței. Celelalte 16 cereri au făcut obiectul renunțării.

³⁹ Ordonanțele președintelui Tribunalului din 8 aprilie 2008, *Cipru/Comisia*, T-54/08 R, T-87/08 R, T-88/08 R și T-91/08 R-T-93/08 R, Ordonanțele președintelui Tribunalului din 11 aprilie 2008, *Cipru/Comisia*, T-119/08 R, și *Cipru/Comisia*, T-122/08 R, nepublicate în Repertoriu. Ca urmare a respingerii celor opt cereri de măsuri provizorii, Republica Cipru a renunțat la toate acțiunile principale.

Al doilea grup de cauze privește măsurile de înghețare a fondurilor pe care Consiliul le-a luat împotriva băncii iraniene Bank Melli Iran (denumită în continuare „BMI”) și a filialei sale londoneze Melli Bank, în cadrul unui regim de sancțiuni instituit pentru a exercita presiuni asupra Republicii Islamice Iran pentru ca aceasta din urmă să pună capăt anumitor aspecte din programul său nuclear.

Această cerere a fost respinsă prin Ordonanța președintelui Tribunalului din 27 august 2008, *Melli Bank/Consiliul* (T-246/08 R, nepublicată în Repertoriu). În ceea ce privește pretinsul prejudiciu financiar, președintele Tribunalului apreciază că, în lipsa unor informații concrete în cererea de măsuri provizorii cu privire la situația financiară a BMI, care controla reclamanta în proporție de 100 %, îi era imposibil să analizeze dacă incapacitatea reclamantei de a efectua operațiuni bancare, rezultând din apartenența la grupul BMI, i-ar provoca, ținând seama de cifra de afaceri totală a acestui grup, o pierdere susceptibilă să fie calificată ca prejudiciu financiar grav. Acesta adaugă faptul că pare mai degrabă realist să se considere că reclamanta dispune de fondurile minime necesare pentru a-și asigura supraviețuirea până la pronunțarea hotărârii din acțiunea principală și că grupul BMI poate suporta, în cursul aceleiași perioade, prejudiciul financiar cauzat filialei sale londoneze. Potrivit președintelui, în ceea ce privește pretinsa atingere a reputației reclamantei, chiar și în situația în care ar fi dovedită, aceasta ar fi fost deja provocată prin decizia atacată. Potrivit președintelui, finalitatea procedurii de măsuri provizorii nu este de a asigura repararea unui prejudiciu deja produs, ci de a garanta deplina eficacitate a hotărârii pronunțate pe fond. În orice caz, o anulare a deciziei atacate în urma procedurii din acțiunea principală ar constitui o reparare suficientă a prejudiciului moral invocat.

La 17 septembrie 2008, Melli Bank a introdus o a doua acțiune în anulare a aceleiași decizii⁴⁰. Cererea de măsuri provizorii, aferentă acestei a doua acțiuni, a fost respinsă prin Ordonanța președintelui Tribunalului din 17 septembrie 2008, *Melli Bank/Consiliul* (T-332/08 R, nepublicată în Repertoriu), pentru aceleași motive care au justificat respingerea primei cereri. În sfârșit, Ordonanța din 15 octombrie 2008, *Bank Melli Iran/Consiliul* (T-390/08 R, nepublicată în Repertoriu), a respins pentru aceleași motive cererea de măsuri provizorii aferentă acțiunii introduse de BMI, societatea-mamă a reclamantei, având ca obiect anularea aceleiași decizii.

Al treilea grup de cauze este legat de decizia prin care Comisia, fără a aplica amenzi, a dispus, în special, ca 24 de societăți de gestiune a drepturilor de autor stabilite în Spațiul Economic European (SEE) și membre ale Confederației Internaționale a Societăților de Autori și Compozitori (CISAC) să modifice contractele de reprezentare reciprocă pe care le-au încheiat în mod bilateral în vederea administrării drepturilor de execuție publică pe care le dețin autorii (compozitori și textieri) pentru operele lor muzicale⁴¹. Potrivit Comisiei, această rețea de contracte bilaterale era întemeiată pe o practică concertată interzisă prin articolul 81 CE și prin articolul 53 din Acordul privind SEE. CISAC și 20 de societăți de gestiune au introdus acțiuni în anulare a acestei decizii. Nouă societăți de

⁴⁰ În ceea ce privește aceste două acțiuni, condițiile litispendenței nu erau întrunite, având în vedere că a doua acțiune a fost introdusă în termenul prevăzut la articolul 230 al cincilea paragraf CE și a fost întemeiată pe motive autonome față de cele invocate în cadrul primei acțiuni.

⁴¹ Decizia C (2008) 3435 final a Comisiei din 16 iulie 2008 privind o procedură în conformitate cu articolul 81 CE și cu articolul 53 din Acordul privind SEE (cazul COMP/C2/38.698 – CISAC).

gestiune – și anume societățile germană, italiană, franceză, poloneză, finlandeză, maghiară, daneză, elenă și norvegiană – au formulat în plus cereri de suspendare a executării deciziei atacate.

Președintele Tribunalului, prin Ordonanțele din 14 noiembrie 2008, *Stowarzyszenie Autorów, ZAiKS/Comisia* (T-398/08 R, nepublicată în Repertoriu), *Säveltäjän Tekijänoikeustoimisto Teosto/Comisia* (T-401/08 R, nepublicată în Repertoriu), *GEMA/Comisia* (T-410/08 R, nepublicată în Repertoriu), *Artisjus/Comisia* (T-411/08 R, nepublicată în Repertoriu), *Sacem/Comisia* (T-422/08 R, nepublicată în Repertoriu), prin Ordonanța din 20 noiembrie 2008, *SIAE/Comisia* (T-433/08 R, nepublicată în Repertoriu), și prin Ordonanța din 5 decembrie 2008, *KODA/Comisia* (T-425/08 R, nepublicată în Repertoriu), precum și judecătorul delegat cu luarea măsurilor provizorii (domnul S. Papasavvas), prin Ordonanța din 19 noiembrie 2008, *AEPI/Comisia* (T-392/08 R, nepublicată în Repertoriu), resping opt dintre aceste cereri de măsuri provizorii pentru lipsa urgenței, întrucât reclamantele nu au probat iminența unui prejudiciu grav și ireparabil în cazul unei executări imediate a deciziei atacate. În aceste ordonanțe, se reamintește în special că decizia atacată, fără a se referi la domeniul de activitate denumit „offline” al reclamantelor (concerte, radio, discoteci, baruri etc.), privește numai exploatarea denumită „online” a drepturilor de autor (prin internet, satelit sau retransmitere prin cablu), despre care niciuna dintre reclamante nu a demonstrat că reprezintă o parte considerabilă a profiturilor sale. În plus, potrivit ordonanțelor citate anterior, în decizia atacată, Comisia nu interzice sistemul contractelor de reprezentare reciprocă în sine și nici nu împiedică reclamantele să practice anumite delimitări teritoriale, ci se limitează la a denunța caracterul coordonat al abordării adoptate în acest sens de toate societățile de gestiune. În sfârșit, în măsura în care reclamantele își exprimă temerea că decizia atacată poate, din cauza insecurității juridice pe care aceasta ar putea să o provoace cu privire la validitatea și la conținutul contractelor viitoare de reprezentare reciprocă, să le expună riscului de a fi sancționate de Comisie pentru încălcarea obligației lor de modificare, se consideră că riscul invocat are o natură pur ipotetică și că ar reveni Comisiei sarcina de a demonstra caracterul ilicit al viitorului comportament al reclamantelor, dacă aceasta ar avea vreodată intenția de a le aplica o sancțiune, acestea nefiind în niciun caz împiedicate să sesizeze instanța comunitară pentru a denunța nelegalitatea sancțiunilor aplicate, prin invocarea caracterului ambiguu al obligației de modificare impuse în decizia atacată.

În sfârșit, trebuie să se menționeze Ordonanța președintelui Tribunalului din 18 martie 2008, *Aer Lingus Group/Comisia* (T-411/07 R, nepublicată încă în Repertoriu), pentru precizările sale importante cu privire la admisibilitatea unor cereri de măsuri provizorii. În această ordonanță se menționează că judecătorul delegat cu luarea măsurilor provizorii nu poate, în principiu, să adopte o măsură provizorie care ar constitui o interferență în exercitarea competențelor unei alte instituții. În consecință, trebuie să fie respinsă ca inadmisibilă o cerere de măsuri provizorii care urmărește obligarea Comisiei la aplicarea într-un mod specific a articolului 8 alineatele (4) și (5) din Regulamentul nr. 139/2004⁴², prin adoptarea anumitor măsuri împotriva celeilalte părți la o concentrare interzisă. Într-adevăr, dacă hotărârea pronunțată în acțiunea principală evidențiază competența Comisiei de a dispune măsurile prevăzute la articolul 8 alineatele (4) și (5) din regulamentul, ar reveni Comisiei, dacă aceasta apreciază că este necesar în contextul atribuțiilor de control de

⁴² Regulamentul (CE) nr. 139/2004 al Consiliului din 20 ianuarie 2004 privind controlul concentrărilor economice între întreprinderi (JO L 24, p. 1, Ediție specială, 08/vol. 1, p. 201).

care dispune în domeniul concentrărilor, sarcina de a adopta măsurile necesare pentru a respecta hotărârea în conformitate cu articolul 233 CE.

Pe de altă parte, se subliniază că formularea largă a articolului 243 CE este destinată în mod vădit să garanteze judecătorului delegat cu luarea măsurilor provizorii competențe suficiente de a dispune orice măsură pe care o consideră necesară pentru a garanta deplina eficacitate a viitoarei decizii definitive, pentru a evita o lacună în protecția juridică asigurată de Curte. Prin urmare, nu se poate exclude ca judecătorul delegat cu luarea măsurilor provizorii să poată aplica sancțiuni direct în sarcina terților, dacă este necesar, ținând totuși seama în mod corespunzător, pe de o parte, de drepturile procedurale, și în special de dreptul de apărare, ale destinatarului măsurilor provizorii și ale părților direct afectate de aceste măsuri, iar, pe de altă parte, de intensitatea principiului *fumus boni juris*, precum și de iminența unui prejudiciu grav și ireparabil. Chiar în cazul în care un terț nu a avut posibilitatea de a fi ascultat în cadrul unei proceduri de măsuri provizorii, nu se poate exclude să îi fie impuse măsuri provizorii, în împrejurări excepționale și ținând seama de natura temporară a măsurilor provizorii, dacă se constată că, în lipsa acestor măsuri, reclamanta ar fi expusă unei situații care ar pune în pericol însăși existența sa. Judecătorul delegat cu luarea măsurilor provizorii efectuează aceste aprecieri atunci când pune în balanță diferitele interese în cauză.